1 Jani Gulielmii Verisimilium Libri tres. Antuerpiae 1582.

2 Mureti - M. Antonii - Institutio Puerilis ad M. Antonium fratris F.
- Monodiae in Christophorum Turanum. Romae 1544.

3 Hortini - Julii Roscii - Emblemata Sacra S. Stephani Caelii Montis Intercolumniis affixa ... 1589.

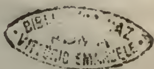
4 Boni - Joan. Baptista - Epinicium Ludovico Francorum Regi ob receptam Rupellam. Romae 1628.

5 Vermazonis a. Verona — Francisci — Pro D. Andrea Alciato adversus D. Ludovicum Catum Apologia Lugduni 1538.

6 Leporeo — Lodovico — Arte Poetica di Q. Horatio Flacco tradotta. in Roma 1630.

7 Figliuccius — Flaminius — Duodecim Cardinales creati ab Urbano VIII. P.M. Romae 1626.

8 Durantii Caselli — Jacobi — Variarum Libri duo. Lutetiae 1582.

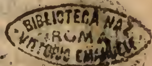
IANI GVLIELMII VERISIMILIVM LIBRI TRES.

ANTVERPIAE,
Ex officina Christophori Plantini.
M. D. LXXXII.

AD ILLVSTREM ET GENEROSVM DOMINVM IO. CYRIACVM L. BARONEM POLHEMIVM, ET VVARTENBVRGICVM, &c.

IANI GVLIELMI *Lubecensis* PRÆFATIO.

VM multis in rebus verũ experimur, quod à sapiẽtissimis viris proditum est, honestum suapte vi pollêre, aliena illa laudis atque vtilitatis lenocinia, vt alliciat impellatq́. hominum animos, non desiderare; tam nusquam magis, meo iudicio, opinor tuo etiam generosissime IO. CYRIACE, quàm in humanitatis & litterarum studiis. Etenim si cogites, quid id sit, quod optimam quamque indolem inflamatam studio rapiat ad antiquitatis rerumq́. gestarum memoriam, quæque de virtutibus est doctrinam, adeoque vno nomine humanitatem cognoscendam, excitetque ad cultum linguarum earum, quibus inclusi hi thesauri rerum nobilissimarum tenentur; non temerè reperias aliud præter

opinionem, non auditione acceptam illam, ſed à natura inſitam atque innatam, honeſtiſſimè ſciri omnia hæc; ignorari ac prætermitti turpiter, & ab ignauiſſimo quoque, aut, quod iuxtà eſt, ſtolidiſſimo, quiuè, quid in hac naturæ præſtantia hominem imprimis deceat, illuſtretque maximè, perſpicere non poſſit. Præmia quidem doctrinarum ac virtutis ab imperitiſſimis occupari ſentimus, quorum opera popularis, & ſplendor in vulgus eſt: neque id rectè, an ſecus fiat, nunc diſputo; hoc quidem, ego ſi taceam, res ipſa loquatur, vt ad opes honoreſque nitare, coli & amari litteras non poſſe: quas qui arctius amplectuntur, iam etiam vltrò ſibi, mitto dicere ad dignitates & opulentiam (nam ferendum hoc quidem aliquo modo eſſet tamen) ſed ad ipſam quoque, ſi diis placet, veram & ſolidam laudem aditum præcludunt. Huc enim rerum ventum eſt, & parum fuit imperitiæ diuitias ac honores ex victis litteris ſpolia cepiſſe, niſi hoc quoque dedecus inurerent, inerteſque & inſanas audire vulgo cogerent. Itaque quod ille olim monebat ſapientes, vt latêrent, & ſe à luce publica & turba famaque etiam hominum in otium & tenebras vindicarent, ſatiſque habêrent bene vixiſſe, & latuiſſe; hoc nunc vt aliter faciant

copiæ

copiæ non eſt: quippe vbi in maximis tempeſtatibus, quibus multas reſpublicas iam peſſum ire videmus, vt quiſque à doctrina relictiſſimus atque imparatiſſimus eſt, vt ab humanitate refugere ſemper viſus eſt longiſſimè, ita facillimè ad clauum admittitur: hi, quibus ſolis ſuæ reipublicæ gubernacula Plato commendat, ſi viuere iam, & in ſentina iacêre poſſunt, pulcrè diſcedunt. Nam philoſophum quidem nunc quis è multitudine admiratur? quis non cùm occaſio eſt irridendi, arripit? adeoque ſi nulla eſt, tamen arripit nullam? *nemo, herculè nemo*: vt ait in re ſimili Perſius; niſi qui aut eodẽ morbo (nam quæ nunc tempora ſunt, hoc verbo vtendum eſt) laborant, eandemque ſe in corruptelam coniecerunt; aut diuino quodam iudicio (quod genus in multis millibus vix ſingulos reperias) quanto plus in receſſu litteræ boni habeant, quàm primore fronte de ſe promittunt, animaduerterũt. Quamobrem ſi quem neque rei ſuæ reſpectus deterret, neque, quæ pleroſque omnes tranſuerſos agit, ambitio retrahit, neque hominum ſermo moratur, quin animi ſui ſententiam accedat, perpetuoque deinde quem initio curſum petiuerit teneat, quid eum aliud cenſebimus, quàm poſteaquam ad eius oculos honeſti pulcritu-

do alluxerit, mirifica illa ſpecie ſola percuſſum, tamquam deo impletum, parui putaſſe omnia, præquam ne illud è manibus atque amplexu amitteret. Et mihi quidem in hac cogitatione verſanti, tu imprimis occurrere ſoles, generoſiſſime IO. CYRIACE, qui vtrumque, & perſpexeris ſpeciem hanc prudentiſſimè, & amâris conſtantiſſimè. Vidi enim ipſe ante paucos annos, Roſtochij cùm viueremus vterque, incredibilem contentionem animi tui, & exercitationes in omni ſtudiorum genere aſſiduas: cùm tu nobis omnibus præires exemplo non modò diligentiæ, ſed etiam continentiæ; neque ſolùm voluptati, ſed omnino otio; ſiue verius eſt requiem dici, atque intercapedinem laboris; bellum indiceres, vt in optato ſapientiæ portu maturè conquieſceres. Itaque in tanto auditorum numero, quantum & oportuniſſimæ vrbis ſitus famaque celebris Academiæ, & clariſſimorum virorum Caſelij, Brucæi, Chytræorum, aliorumque auctoritas facere poterat, nemo magis doctoribus in ore erat, quem illi ſobrium continentemque laudabant, vt naturæ tamen bonum agnoſcerent, totumque cælo fluxiſſe, vti ne ſi velles quidem poſſes à te ipſo deſciſcere: diligentiam illam commemorabilem & neſcio

an in

an in vestro isto ordine sine exemplo, cùm dies noctesq. tibi instares; quando id in optima natura plerumque contrà occurrit; sic admirabantur, nihil vt posse præclarius faterentur. Magnum hoc, magnum in homine copioso & beato; in eo verò qui genere cum nobilissimis Germaniæ nostræ comparari, opibus anteferri etiam plerisque possit, vix iam humanum est. Me quidem certè ita cepisti, vt & tunc statim admirari te cœperim, & hoc tēpore cuius patrocinio librum hunc potius committere vellem, ex omni nobilium nostrorum flore repererim neminem, tum ob auctoritatem nominis tui apud omnes merito tuo maximam, quæ mihi & præsidio aduersus inuidorum calumnias & honori ad famam bonorum futura esset: tum propter summam illam & notam pridem mihi humanitatem tuam. Qui enim iam olim ea quæ admodum adolescentulo exciderunt, non aspernari visus es, vt hæc non item lubenter in clientelam tuam recepturus sis, videor metuere non debere; non illa quidem fortasse multo politiora, neque priuatim ad famam nominis mei vberiora, sed tamen, si iudicare mihi de studiis meis permittitur, multo publicè vtiliora. Nam reliquis in rebus scriptione supersederi sæpe poterat, cùm

omnia politissimi veteres &c inuenerint, quàm ij qui nunc sunt homines, acutiùs, & disseruerint ornatiùs: hoc genus hac litterarum ætate, & librorum ea, qua laboramus infinita propemodum mole, solùm necessarium est: si quidem interest linguarum & artium, limpidissimos fontes antiquorum hominum, è quibus solis illæ rectè & præfiscinè hauriuntur, iniuria temporum turbidos, obstructos etiam sæpe, retari & perpurgari; quod certè interest, idque arbitror negaturum neminem, nam libri vel sapientissimè scripti, nisi intelligantur, vsui esse non possunt; sed nec intelligi, si maculis scateant. Ita fit, vt hisce eluendis operam qui impendunt, eâdem pulcerrimis monimentis & integritatem nitoremque suum restituant, & lucem fenerentur. Quod vtrumque & ipse heic secutus sum certè; quantum autem consecutus sim tu iudicabis generosissime IO. CYRIACE & à te eruditi viri alij: quos tamen, si cogitabunt, hanc me scribendi viam primum popularium meorum, præcedente quem subsequerer nullo, ingressum, æquiores spero futuros industriæ meæ; neque tam reprehensione, sicubi defecero, quàm, vbi perduxero, laude dignum iudicaturos. Te quidem qua es humanitate, certò scio conatus

natus hosce meos non improbaturum, excusaturumque offensiunculas, quæ erunt, apud alios adolescentiæ, nonnullos etiam patriæ nomine. Quod vt facias & à claritate nominis tui hæc nostra splendoris nonnihil mutuari patiare, meque adeò totum aduersus maliuolos tuendum tibi defendendumque suscipias, etiam atque etiam abs te peto. Vale. In Agrippinensibus, Kalend. Decembris. ∞. D. XXCI.

IN IANI GVLIELMI VE-
RISIMILIVM LIBROS
FRANCIS. MODII BRVGENSIS
ELEGIA.

ET *meritò quoniam dia hic inhonora iacebat*
Doctrina, ad populos iuit Hyperboreos:
Vt quos tantum olim merces audire solemus
Tractare, atque illis anteputare nihil,
Ingeniis certent nostris: nunc & bona captent
Quæ metuant vlla posse perire die.
Sic solet illa Iouis iusti iustissima proles,
Aufert contemni quæ sua dona videt.
Ergo igitur quas præsentes despeximus artes
Cum magna absentes quærimus inuidia.
Etsi cur aliis hæc inuideamus, inante
Publica quæ in nobis temnere fama solet?
Quin potius faueo laudem hanc, & gratulor illam
Seu tibi GVLIELMI *siue tuæ patriæ.*
Est fateor LVBECCVM *aliis amplissima rebus,*
Regum quæque suis æquet opes opibus:
Sed commune illud si non cum pluribus illi est,
Cum paucis certè haud esse negare potes.
Laus erit vna dehinc, communem dicere nemo
Quam queat, ingenio parta tropæa tuo.
Hoc vno LVBECCVM *vrbes supereminet omnes,*
Nec solum HANSATICI *est fœderis illa caput,*
Sed memoranda orbi, qua iungit mane nouo sol,
Et qua defessos vespere soluit equos.
Ergo ô felicem te, ô terque quaterque beatum
GVLIELMI, *per quem sic patriæ auxit honos.*

Debebas

Debebas illi vitam, maiora dediſti,
Nec moriens quiſquam plura aliquando dedit.
Quam tu viuenti viuens largiris, honore
Dum illam tam ſolido perpetuóque beas.
Et tu LVBECCVM, *mere flos, atque vrbium ocelle,*
Quæ fors fortunæ par potis eſſe tuæ eſt?
Nomine cælum æquas, & tangis ſidera fama,
Siue GVLIELMI *munere ſiue tuo.*
Nec reliquum eſt aliud, magis & magis vt clareſcas
Porro etiam quàm illum vt debito honore colas.
Ingenio qui te & calamo ſuper æthera vexit
Ne illum fors pigeat gratuito eſſe pium.
Gaudet honorari virtus, & digna merendo eſt:
Quippe homines ſoleat quæ facere vna deos.

INDEX

INDEX CAPITVM QVÆ

LIBRO PRIMO.

Modij

QVÆ LIBRO II.

CAP.

CAP.

CAP. XX. *Plautus Asinaria emendatus.*

CAP. XXI. *Tricari. Tricones. Reposcones. Abundare voluptatibus. Turpilij fragmenta emaculata.*

CAP. XXII. *Correctus Plautus Casina & Mostellaria.*

CAP. XXIII. *Fragmenta Turpilij aliquanta restituta.*

CAP. XXIV. *In A. Gellio pauca animaduersa: & correcti versus Cacilij.*

CAP. XXV. *Aliuta. Asserere. Rudente Plauti duûm locorum correctio.*

QVÆ LIBRO III.

CAP. I. *Interdare, Bonis emungi, eluere. Offrenari. Plautus Captiuis emendatus, &, si fortè, Rudente.*

CAP. II. *Exsilij causa solum vertere. Fatiscere. Cicero epistola ad Brutum emaculatus.*

CAP. III. *A se spernere. Virtus. Maculam eluere. Fusti pectere. Plautus Sticho correctus & Ennius apud Nonium.*

CAP. IV. *Actores. Miluina. Externatus animi. Loca lautia. Restitutus Appuleius pluries.*

CAP. V. *Sparti. Tages. Emaculatus Censorinus, & fragmentum L. Attij.*

CAP. VI. *Tentio. Tentigo. Tendere. Mors Aristotelis. μοῖρα Morta. Ex eodem Censorino menda aliquot sublata.*

CAP. VII. *Rata vota. Resignare. Lana. Discingere. Emaculati versus aliquot Martialis.*

CAP. IIX. *Exefficio. Curiosi, prouerbium. Correcta fragmenta Afranij & Nauij: & illustratus Plautus.*

CAP. IX. *Reprehendere. Omnes inimicos repperire, prouerbiũ. Raui. Correctus Plautus Epidico, Terẽtius Andria.*

CAP. X. *Tempori. Magis magísque. Scuta proiecta. Emaculata fragmenta Sisennæ.*

CAP. XI. *Oram orationis adbibere. Ora pro rei initio. Miles Plauti emendata.*

CAP. XII. *De silicernio notata quæpiam. λίχνοι. Rapere*

IANI

IANI GVLIELMII VERISIMILIVM LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Misargyrides. Plautus Mostellaria emendatus locis tribus.

EPIDE ludunt Comici in personarum nominibus ad rem quã repræsentant accommodatè excogitandis: & plerumque illi quidem iis quæ cognatione quadam cum re cohærent, interdum tamen & contrariis quàm res poscat confingendis, ludos vrbanissimos faciunt. Ita Plautus Persa parasito nomen fecit Saturioni, cui venter numquam non creparet inedia, planeque esurio, vt ipsemet ait, esset: non saturio. Simile commentum excidisse suspicor Mostellaria, Scæna Scelestiorem ego annum.

——— Hic it ad me. saluus sum,
Spes est de argento. TR. *hilarus est frustrà istbic homo,*
Saluere iubeo te mi Saturites benè.

Mouet me, quod in suis libris inuenit doctissimus Camerarius, *mi sartirites:* quibus coniunctis & leuiter immutatis lego, *Saluere iubeo te Misargyrides benè.* Primùm proximè ductum scripturæ veteris: tum venustè arbitrabar ἀντιστράζειδης argenti-odium, qui ita lucellum inhiaret, vt vel os sibi verberari pugnis, modò argenteis, facilè pateretur. Postremò in Adelphos Terentij Donatus liquidò confirmat Misargyriden

A trape-

trapezitæ Plautini nomen eſſe, quem fruſtra alibi quæras, ſi hunc quem deprehendi amiſeris. Eadem Scæna, Serui qui cùm.

Vide ſis ne forte ad merendam quopiam deuorteris,
Atque ibi meliuſculè quàm ſat ſuerit biberis.

Malim legere: *Atque ibi ne pluſculè.* Mox:

Ita dico, ne ad alias ædis perperam deueneris.
PH. *Scio quà me ire oportet & quò venerim: noui loqui.*

Hæc vt alij explicent, non me fugit: ſed verius exiſtimo perperam vulgari, corrigendumque eſſe:

Scio quò me ire oportet, & quò venerim noui loci.

Locus, loquus; vt cocus coquus, ſecor ſequor, alia promiſcuè ſcribebant: & παρέλκον elegans eſt, ſimile iſtis: vbi loci, huc locorum, huc viciniæ. Terentius:

Interea mulier quædam ab hinc triennium
Ex Andro commigrauit huc viciniæ.

Ita interpres vetus, quem ſequi quàm Nonium multò malo. Sic enim & Plautus Mercatore:

Vt iſthuc eſt lepidum! proximè viciniæ
Habitat.

Probat emendationem meam & hoc quod ſubiicit ſtatim, quò venerit:

Philolaches hic habitat, cuius eſt pater Theuropides.

CAPVT II.

Habe tibi res tuas. Duûm locorum Afranij apud Nonium correctio.

VIM negocij hominibus eruditis offudit Nonius: dum optimis ſcriptoribus admutilandis mendorum ſegetem ſerit ita vberem, vt ei ne cum Theſeo quidem Hercules exſtirpandæ futurus videatur. In ea nos quoque non inutiliter laboraſſe,

Sperat

Sperat quidem animus, quò eueniat diis in manu est.

In Vafer.

Afranius Diuortio. Qui coner noctu clanculum brusire dotem ne remittas vafer, honestè vt latites & nos laudas diutius.

Intricarunt hęc plerique, dum nodum in scirpo quærunt: extricauit, quod sciam, hactenus nemo. Lego:

———qui conere noctu clanculum
Rus ire, dotem ne repromittas vafer:
Honestè vt latites, & nos ludas diutius.

Argumētum fabulæ ex titulo vidêre est fuisse de discessione coniugum: in ea dos reddebatur vxori iure Romano: id ex veteri formula notum, HABE TIBI RES TVAS: ad quam allusit Philippica II. Cicero. *Illam suas sibi res habere iussit, ex duodecim tabulis: claues ademit, forásque exegit.* Apuleius Milesiarum tertio: *Tu quidem*, inquit, *tibi istud tam dirum facinus: confestim toro meo deuorte: tibíque habe res tuas.* Porro vt spondebant, promittebant; ita respondebant, repromittebant præsentes. hoc itaque insimulatur maritus, rus cogitare, ne dotem repromittat.

In Coniicere.

Afranius Incendio. Seruus est mihi Nicasio sceleratus curiosus is cum filio ei coniicere ad nescio quid de latriuncula.

Hæc in versus repono, & emaculo, cumq. alio loco, quem laudat idem Nonius in Concedere, ita cōparo:

———Seruus est mihi Nicasio
Sceleratus, curiosus; is cum filio
It coniicere hac nescio quid de ratiuncula.
Atque eccum incedit, hôc procul concéssero.

coniicere est parat coniicere, vt Terentio *It visere.* libris fuisse videtur Eit ἀρχαϊκῶς: quod postea lo- corrumpendo fuit.

CAPVT III.

Inſignis M. Varronis ſententia correcta. item Plautus, Terentius, Ouidius leuiter.

M. VARRONIS doctiſſimam ſententiam aliis fruſtra tentatam nuper mihi perſanaſſe viſus ſum apud Nonium in Calx,

Nemini fortuna currum à carcere intimo miſſum leui
Inoffenſum per æquor candidum ad calcem ſubit.

Emendationem meam ſubiiciam, rectè an ſecus exiſtimatio erit doctorum: ſic igitur in ſeptenarios repono.

Nemini fortuna currum miſſum à carcere intimo
Labi inoffenſum per æquor candidum ad calcem ſinit.

Nocuit huic loco, quod innumeris aliis bonorum ſcriptorum, ignoratam diu fuiſſe cognationem V & B litterarum. Cùm ergo in veteribus *laui* eſſet, quod erat *labi*: iſti correctores *leui* fecerunt: quem errorem commiſſum etiam ſuſpicor eiuſdem Varronis κοσμοτορύνη ἢ περὶ φθορᾶς κόσμου, quem locum adſcribam, compoſitum à me cum fragmento altero, quod eodem libro idem Nonius conſeruauit, vt emendandum exiſtimo,

Propter cunas capulum poſitum eſt,
Nutrix tradit pollinctori.
Detis habenas animæ labi,
Dum ventus nos flamine ſudo
Suauem ad patriam perducit.

Verſus ſunt anapæſtici dulciſſimè facti. tertiò vulgatur, *animæ leui*: mendoſè opinor. labat enim verſus: & tamen ſi quis contra tendet, pertinax heic non ſum. Eadem cauſſa næuum adſperſit verſui Plautino, Trinumo:

Si ani-

Si animus hominem perpulit, actum est: animo seruiuit, non sibi.

Si ipse animum perpulit; dum viuit, victor victorũ cluet.

Verum enim est, *seruibit.* antiquè, vt *audibit.* Si, inquit, semel animo indulseris, ætatem illi seruitutem seruies. Porrò *finit* scribsi, vt versus constet: potuissem *siit*; sed dixisse veteres *sini*, quod nos enuntiamus siui, notum est. id etiam in Terentio fuerat, Andria: an. 1. sc.

Dum tempus ad eam rem tulit, sini: animum vt explêret suum.

sic enim MS. Coloniensis: absque quo esset, potuisset nos vel Donatus monuisse de mendo. ait enim antiquè dictum; tum aliter vsurpari Adelphis, *Non siuit egestas facere nos.* In vtroque frustra erit, si publicatos libros sequare. Sinit igitur cùm esset in Nonio, imperiti mutarunt in *finit*, aut quod idem est, & in vetustis editionibus exstat, *fibit:* vnde porrò subiit istud *subit.* Neque mihi dubium est, quin respexerit huc Ouidius Tristibus: eleg. 4. lib. 3.

Nam pede inoffenso spatium decurrere vitæ

Dignus es, & fato candidiore frui.

ita libri scripti. vulgò, *procurrere*: ineptissimè. At illo modo Cicero Catone: *Quasi decurso vitæ spatio ad carceres à calce reuocari.*

CAPVT IIII.

Bona scæua. Pænitet. Priui custodes. I modo. Pessum ire, premere. Plauti Pseudolus multis locis emendata, vno Mostellaria.

PLAVTI Pseudolus quod habet in editionibus vulgariis; *Studete hodie mihi, bona in scænam adfero,*

Nam bona bonis ferri reor æquum maximè.

Vitio librariorum corruptum censeo, pollulaq. mutatione legendum, *bonam scæuam*. vt hoc dicat, auspicatò siue bono & liquido auspicio in scænam se progredi. nam & ludi auspicatò & bono cum omine committebantur, & aliter si fieret, instauratiuis opus erat. Bona scæua idem quod auspicium bonum. hac fabula infrà:

Bene ego ab hoc prædatus ibo, noui: bona scæua est mihi.

Scæna Pseudole non:

Metuunt credere omnes. BA. *eadem est mihi lex, metuo credere.*

PS. *Credere autem? eho, an pænitet, quādo hic fuerit vsui?*

Leuiter corrigo, *quanto hic fuerit vsui.* Musæum planè loquendi genus, pro eo quod est, Videtúrne tibi parum fuisse vtilitati & lucro. Terentius:

At enim (dices) me quantum heic operis fiat pœnitet.

M. Tullius procemio Officiorum: *Tam diu autem velle debebis, quoad te quantum proficias non pænitebit.* Exempla similia passim obuia. Scæna Forum coquinum:

Item his discipulis prius custodes dabo.

Non certius vixisse Plautum, quàm eundem scribsisse, *priuos custodes dabo.* idque vincit ipsa orationis series. Priui vetustè, qui nobis singuli. Lucillius:

Culcitulæ accedunt priuæ centonibu' binis.

Scæna Vox viri pessumi.

SI. *quid lubet? pergin ructare in os mihi?* PS. *suauis ructus est mihi, sic sine modo.*

Posteriora Nonius laudat, *sic sine si modo.* emaculandum suspicor, *sic sine: i modò.* Ea enim cum fastidio à se quempiam reiicientis formula est Comicis vsitatissima. Sticho:

Nescio quid vero habeo in mundo. EP. *I modò,*
Alium conuiuam quærito in hunc diem tibi.

Eadem

Eadem Scæna paullò pòst:

Sed Simo vt probè tactus Ballio est! quæ tibi dixi
Effecta reddidi. SI. *derides? pessimus homo est.*

Inclinat animus credere, scribsisse poëtam, *pessum is homo iit*. Pessum ire, perire est: vt pessum dare, perdere: & in eadem significatione, pessum premere. Mostellaria: *Istum pro suis factis pessumis pessum premam.* Ducta translatio est à re maritima: argumento est locus Cistellaria:

Maritumis moribus mecum experitur, ita meum frangit amantem animum,
Neque, nisi quia miser non eo pessum, mihi vlla abest
Perdito pernicies.

Sine figura vsurpauit Rudente:

Nunc eam cum naui scilicet abiuisse pessum in altum.

&, nisi admodum fallor, Mostellaria quoque, Scæna Melius anno hoc:

Sed Simo, ita nunc ventus nauem nostram
Deseruit. SI. *quid est? quo modo pessimè potuit*
Quæ ne subducta erat tuto in terram ante hac?

Lego enim, *quo modo pessum ire potuit*. Non potest, inquit, vt submersa vobis nauis sit, quam in terram dudum subduxistis. Et confirmat correctioné meam, quod subiicit mox Tranio:

Venit nauis nostræ quæ frangat ratem.

CAPVT V.

Hendecasyllabi poëtæ veteris apud Isidorum maculosissimi nitori suo restituti.

FATENDVM est: nimium amo antiquorum hominum ingenia, multoque lubentius pasco auiditatem meam relliquiis eorum quantum libet ambesis

blattarum, &c, qui non minus infesti iis, emendatorum dentibus; quàm luculentis cænis vbique nunc scripturientium. Itaq. cùm incidissem nuper in bellaria nescio cuius poëtæ, temperare mihi non potui, quin vt defæcanda arbitrarer sententiam meam delicatis conuiuatoribus proponerem. Sic igitur Isidorus Etymologici libro XIX. cap. XXXII.

Thynius (anulus) purus est, primùm in Bithynia fabricatus, quam olim Thyniam vocabant. Flaccus: Lugente mea vita nec smaragdos beryllósque mi Flacce, nec nitentes per candida margaritas quæro, nec quos thynica lima perpolibit anulos nec Iaspius capillos.

Hos versus cuiuscumque sunt: nam Flaccus ille qui laudatur irrebsit ex ipsis versibus, & propè est vt cum viro docto C. Cilnij Mæcenatis in Horatium esse credam: sed cuius cuius sunt, ita emaculatos à me non pessimè arbitror:

Lugens te, mea vita, nec smaragdos,
Beryllos neque, Flacce, nec nitentes
Semper candida quæro margaritas
Nec quos Thynica lima perpoliuit
Anellos, nec Iaspios lapillos.

Notus mos Romanorum ponendi in luctu anulos venustissimè tangitur: hoc animaduerso sententia non obscura est. Margaritæ nitentes semper candida, sunt candidæ, vt Virgilius dixit, *Crebra ferit*, pro crebrò. Bithyniam olim dictam Thyniam, notum ex multis auctorum locis. verius tamen fortasse sit, ita partem dumtaxat eius nominatam, cui rei auctor Ammiānus, qui libro XXII. in Mariandenam & Thyniam eam distributam memoriæ prodidit.

CAPVT

CAPVT VI.

Obserere beneficia, pugnos. Serere fallaciam. Bitere & bitare. Attij fragmenta aliquot correcta, & Plautus Pœnulo.

L. ATTII principis Latinæ tragœdiæ fragmenta quædam, apud Nonium corrupta, hoc capite, quod potero, redintegrabo.

In Fors & Fortuna.

Attius Andromeda. Multi iniquo mulier animo sibi mala auferre in malis, quibus natura praua magis, quàm fors aut fortuna obfuit.

Vnius verbi vitio labat sententia. pro auferre MS. agnoscit, *ausere*: ídque rectum est. Ausi & auxi, vt ninsi & ninxi promiscuè vetustissimi: quare hæc in septenarios recolligo:

Multi iniquo, mulier, animo sibi mala auxêre in malis,
Quîs natura praua magis quàm fors aut fortuna obfuit.

Erudita sententia est, & quæ non longè abit ab Heracliti illo, ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων.

In Seges:

Idem Andromeda. Quod beneficium haud in sterili segete te obesse intellegis.

Iunius tentat legere, *locasse*: ego præstare audeo verum esse, *obsesse*. Obserere beneficia, peruenustum est. variè enim transfertur id verbum. Plauti Menæchmis aliò:

Hisce ego nunc sementem in ore faciã, pugnósque obseram.

Ita Pœnulo serere lites dixit, & serere fallaciam. sic enim lego hos versus, Scæna prima.

Abeamus intrò, vt Colabiscum villicum
Hanc perdoceamus vt serat fallaciam.

Vulgarij libri omnes, *ferat.* inficetè. At nostrum illud præterquam quòd vsitatissimum loquendi genus,

etiam iocum ex ambiguo, more Plauti, captat. de villico enim ſermo eſt.

In Gracilitudo.

Attius Amphitruone. Tamen iſta tua gracilitudo & luctus facit, ne dubitem.

Lego, *ne diu bitem*. Bitere & bitare veteribus fuiſſe quod nobis ire, nemo niſi fungus in his litteris iam neſcit. Quia, inquit, imbecillẽ te video quà ab animo quà à corpore non defetigabo amplius multa itione.

In Specis.

Attius Alcmæone. Quod dij interdum inferum penitus depreſſum altis clauſere ſpecis.

Suſpicor anapæſticos fuiſſe, itaque rectè à me emaculatos:

Quod dI interdiu infernum penitus
Depreſſum altis clauſere ſpecis.

Scio enim deſcenſiones iſtas heroum ad inferos ſole occaſo ſemper fuiſſe, reditusq. ante eumdem ortum.

CAPVT VII.

Tubuli. Animi angi. Pretio vincere. Cicero Verrinis aliquantis locis emendatus.

M. TVLLII his libris pauca admodum attingere decreui. alterius enim erit & temporis & loci, ſtudioſis harum litterarum impertiri ea, quæ in optimum hunc linguæ Latinæ parentem notata habeo. Lubet tamen interſpergere nonnulla quæ guſtum quemdam ceterorum exhibeant: ſic nimirũ, vt cùm

———ficos propola recentes
Protulit, & pretio ingenti dat primitu' paucos.

Libro accuſationum quarto acerbè & grauiter inſectatur ſcelus Verris, qui ſuam in iudicando fidem &

reo

reo & actori flagitiosissimè pecunia addixisset. *Quem, inquit, mihi tu Bulbum, quem Stalenum, quod vnquam huiuscemodi monstrum aut prodigium aut audiuimus aut vidimus, qui cum reo transigat, pòst cum accusatore decidat?* In quibus verbis quem dicat Bulbum nescio, ac mea sententia ne alij quidem vlli; nihilque certius est lectione libri veteris, quem mecum communicauit vir clarissimus Io. Metellus, *Quem mihi Tubulum.* Eiusdem pro Scauro meminit, apud Asconium. *Si mehercule, Iudices, pro L. Tubulo dicerem, quem ex omni memoria sceleratissimum & audacissimum fuisse accepimus.* Fuerunt ij Tubuli gentis Hostiliæ, & mentio est, si quid fortè hoc ad rem, C. Hostilij Tubuli proprætoris apud Liuium libro XXIX.

Ibidem paucis interiectis.

Quæ postèaquam iste omnia abstulit alia rogando, alia poscendo, alia sumendo, ferebat Stenius vt poterat, angebatur tamen animi dolore necessario.

Conatus huic loco mederi Lambinus, etiam magis corrupit: sed venustissimè idem liber, *angebatur animi necessario.* Sic Epidico Plautus: *Absurdè facis qui angas te animi.* Et eadem fabula, *excruciari animi, desipere mentis, sermonis falli,* idem dixit.

Aliquanto inferius:

Quicumque senator voluerit fieri quamuis puer, quamuis indignus, quamuis ex eo loco ex quo non liceret: si is pretio apud istum fieret idoneus, vt vinceret, factum esse semper.

Et hic locus glossemate inquinatus, in MS. erat, *si is pretio apud istum idoneus vinceret.* Idoneus ἀρχαϊκῶς pro idoneos. hoc mutato constitutus locus est: ita paullò infrà: *Fit vt pretio nouus vincat, litterásque à prætore auferat.* Curculione Plautus:

Si amas,

Si amas, eme, ne rogites: facito vti pretio peruincas tuo.

Aliquanto pòst:

Is quod videbat istius censum stare nullo modo posse, eum censum obseruare iussit.

Liber scriptus, *istius census stari.* Scribo litterula detracta, *censu stari*: hoc est, in istius censu perseuerari. pro Flacco: *Prætor actionem se daturum negauit: re iudicata stari ostendit placêre.*

CAPVT IIX.

Vita familiaris. Lubens. Lubentia. Plauti Persa duûm locorum restitutio.

SCÆNA, Omnem rem inueni.

Marsupium habeat, inibi paullum præsidij,
Qui familiarem suam vitam oblectet modò.

Lego, *oblectet domi.* Familiarem vitam eam ait, quam domi à nemine vocatus agat: ita parasitus Captiuis:

Neque vmquam quidquam me iuuat, quòd edo domi,
Foris aliquantillum etiam quod gusto id beat.

Eadem Persa, Scæna Hostibus victis.

Statuite heic lectulos, ponite heic quæ assolent: heic statui volo primùm aquulam mihi
Vnde ego omnis hilaros, ludentis, lætificantis faciã vt fiãt.
Quorum opera hæc mihi facilia factu facta sunt, quæ volui effieri.
Nam improbus est homo, qui beneficium scit sumere & reddere nescit.

Lepidissimi, ita me Musæ ament, versus; sed perobscurus ex iis secundus, ob insolentiam formulæ, *faciam hilaros vt fiant*; elegantis tamen, & in vno Plauto locis sexcentis obuiæ, accusandi casu pro nominandi posito. Nos exemplo vno contenti erimus; Epidico:

Si in-

Si inuenio, exitiabilem ego illi faciam hunc vt fiat diem.
Hoc primùm noto: tum leue ex eo mendum tollo. Pro *ludentis* enim reponendum haud dubiè, *lubentis:* quod conuiuij verbum proprium eſt, cùm frõte iam exporrecta iocandi & ſeſe exhilarandi cuique lubido eſt. Adelphis Terentius:

Hilarem ac lubentem fac te in nati nuptiis.

Inde Gellio lubentiæ conuiuiorum ſunt lautitiæ, & quæ vltro citro reciprocant inuitationes. lib. xv. cap. 11.

Cui lubentiæ gratiæq; omnes conuiuiorum incognitæ ſunt.
Apuleius de Aſino primo: *Lectulo refoueo, cibo ſatio, poculo mulceo; iam ad lubentiam procliuis eſt ioci & ſcitum eſt cauillum.* Hinc lubentes pro lætis & hilaris, & ipſa hilaritas lubentia dicitur, Aſinaria:

Vbi ego nunc Libanum requiram aut familiarem filium;
Vt ego illos lubentiores faciam quàm lubentia eſt.

Et Sticho. *Itaque onuſtum pectus porto lætitia lubentiáq.* Cetera, vt arbitror, bene habent: hac totius loci ſententia. iubet Toxilus lectulos ſtatui, cyathos, vinum, cetera quæ aſſolent, inprimis caldam temperando vino adponi: vt lubentia & hilaritate impleat omnes, quorum opera fallaciæ ex ſententia ſucceſſerint. placere enim ſibi, vulgò quod dicitur, ingrato nihil quidquam eſſe improbius.

CAPVT IX.

Truones. Silus. In Feſto pauca animaduerſa.

APVD Feſtum in voce Stolidus verſus Ennij publicatur:

Nam vidi pugnare ſuus ſtolidi ſoliti ſunt.

Vbi in MSS. fuiſſe viri docti indicant, *vide.* Diuiſa voce re-

ce restituo: *Nam vi depugnare.* Apud eumdem Sentes.
Afranius Abducta. Quàm senticosa verba pertorquet turba.
Mutant viri docti in, *lupa*: ego propius scripturæ veteris ductum, pertorquet *truo*. Truones vulgi scomma in enormis nasi homines. Cæcilius:

Prò dij immortales! vnde prorebsit truo?

In Silus.

Silus appellatur naso sursum versum repando.

Malo lectionem libri scripti Coloniensis, *nasus sursum versus & repandus.* A silo enim denominati silones, vt à naso nasones, à mento mentones, à dorso dorsones.

Capvt x.

Videri scribendum saltim, non, vt vulgo, saltem. Illustratus Gellius libro XII. *cap.* XIIII.

Qværit scriptor Atticarum Noctium de significatione & origine particulæ Saltem, & recenset ille quidem duas opiniones hominum, vt apparet, ingeniosorum: sed idem tamen argutias istas acutas quam veri similes iudicat, pronuntiatque amplius. Ea de re vt certi quid statuere & diffinire, temerarium; ita fortè non reprehendendum, sententiam meam timidè & verecundè ostẽdere, iudicium relinquere doctioribus. Semper enim ita existimaui, errore fieri peruulgato & hoc tempore; vt sic dixerim; catholico, quòd id verbi secunda vocali & scribatur & pronuncietur: cùm recta & legitima scriptura videatur esse per tertiam. Auctores habeo libros manu descriptos, è quîs optimus quisque & vetustissimus agnoscit, saltim: nonnulli etiam inductum & repositum quod nũnc terimus habẽt. mihi sic vsu venit; neque dubito quin & aliis. Deinde ex hoc

ex hoc analogiam eruebam; ex illa significationem. vt enim à supinis raptu, cursu, sensu, recessu; raptim, cursim, sensim, recessim: eodem planè modo descẽdit à saltu, saltim: & vt in illis primigenia significandi vis residet; ita eadem in hoc non obscura est. Adhibetur enim in oratione, cùm ea quasi saltu quodam ab iis quæ antecesserunt subitò præcipitat, & finit in extremum aliquod. Parcam adscribere exempla. sunt enim sexcenta tanta in promtu, neque in iis vllum, in quo non hæc transiliendi siue transitionis, vt Rhetores loquuntur, vis eluceat. Quòd si quis neque libris acquiescit, nec Etymologiæ concinnitati, at ille Priscianum saltim audiat: qui enumerans aduerbia in EM verbum de hoc nullũ, postea subdit. *In IM & denominatiua inueniuntur & verbalia & participialia: vt à parte partim, à viro viritim, à vice vicißim, à statu statim, à raptu raptim, à saltu saltim & saltuatim.* Vbi quin intellegat, quod nos vulgamus SALTEM, dubitare nos res non patitur. Qui vetustatem obiiciet scripturæ iam inde à Gellij ætate vsitatæ, sciat iam tum pleramque maiorum consuetudinem quà scribẽdi quà loquẽdi mutauisse, id quod vel ex ipso colligere est: viderique eius addubitatione errorem inualuisse, cùm, quod ille hesitanter posuerat, Grammatici temere sequerentur. indicio est Donatus, siue quis alius est in Adelphos Terentij: *Saltem, inquit, τὸ ἔσχατον. natum est autem à captiuis, saltem, qui nihil aliud præter salutem à victore petunt.* haud dubiò ex Gellij loco. Hac in sententia magis confirmatus sum, postquam probari eam sibi mihi significauit eruditissimus amicus meus Fr. Modius; qui etiam P. Pithœum ita in suis libris perscriptam hanc vocem repperisse, ostenso eius ad Sidonium Apollinarem

narem

narem loco, me docuit. Si quis tamen melius quid attulerit, eum libens meritò ſequar.

Capvt xi.

Pergula. Creta in toga candidati. Inſipare. Pædidum. Pomponius apud Nonium reſtitutus pluries.

Arcessamvs Pomponium quoque ad has *χρίσεις καὶ ἰάσεις* noſtras, & malè accepto ei à mutilatore Nonio ſi quid in nobis opis eſt ne denegemus. Primùm, quod adducitur in Suppilare:

Pompon. Sarcul. Alteram apportat, prodigit, patrem ſuppilat ſemper.

Haud dubiè rectè emaculo, *Alter amat, potat*. Origo mendi è diſtractione ſyllabarum, *Alteram atpotat.*

In Taxim:

Pompon. Buccon. Clandeſtino tacitus taxim perſpectaui per cantum.

Iunius in MS. inuenit, *perſpectaui periculum.* Emendo, *perculam.* Percula ſiue pergula, vt Gloſſæ explicant, *ὑπερῷον στενὸν οἴκημα.* Plinius XXI. III. *L. Fuluius argentarius bello Punico ſecundo, cum corona roſacea interdiu è pergula ſua proſpexiſſe dictus, ex auctoritate ſenatus in carcerem ductus non ante finem belli emiſſus eſt.*

In Ominas.

Pomponius Cretula. Nil petituræ bene eueniat. Ita ſit, & tibi bene ſit, qui rectè ominas.

Editio vetus Veneta, *Cretula vel petituræ.* Scribo, & meo quidem animo veriſſimè, *vel Petitore.* Scribſit hanc fabulam, vt è titulo colligo, de candidato magiſtratum ambiente: ideò Petitorem inſcribſit, quod peti magiſtratus propriè dicitur; & Cretulam, quod qui petebant creta togas ſuas candefaciebant, vnde

candidati ducta appellatio est. Præterea cognomine hanc distinguere voluit ab illa, quæ *Petitor Heres* inscribitur. Iam sententia fragmenti clara est, esse verba bene precantis candidato, & illius respondentis.

In Feruit.

Pompon. Fullone. Facite vt ignis feruat, ligna instipite, far concidite.

Rectum est, *insipite*. Insipare est iniicere: vt obsipare, obiicere & aggerere. Plautus: *Obsipat aquulam*. Vt autem sonare, sonere; tonare, tonere: ita insipare, insipere promiscuè inflectebant. Pomponius alibi: *Partem insipui, conclusi, condepsui...*

In Intybos.

Pompon. Placenta. Rustici edunt libenter pedibus tristes, acres intybos.

Scribo, *pædidos, tristes*. Pædidum quod fœtet & grauis odoris est, vt omnes nôrunt.

CAPVT XII.

Notatum prouerbium, Ossa atque pellis. tum Virgilius, Ouidius, Plautus emendati.

P. VIRGILII versum Bucolico tertio libri publici ad vnum omnes ita legunt:

His certè neque amor caussa est vix ossibus herent.

à sententia non multum, à verborum & interpunctionis venustate abductum longulè. Scribo enim:

His certè (neque amor caussæ est) vix ossibus herent.

Auctor mihi perspicuis verbis in Terẽtij Eunuchum Donatus: *Hi hice, his hisce, nominandi casu numero multitudinis promiscuè vsurpabant*. His ergo hoc loco hi est. Postea trita Latinis auribus formula est, *amor caussæ est*. Et sic Cicero Lælio: *Valetudinem caussæ non mæstitiam* act. 2. sc. 2.

tiam fuiſſe. Et reducit hic verſus mihi alterum in memoriam P. Naſonis non diſſimilis ſententiæ:

Si pata eſt, Veneri ſimilis; ſi flaua, Mineruæ;
Sit gracilis, macie quæ malè viſa ſua eſt.

Emendo verſu poſteriore *macie quæ malè niſa ſua eſt.* Vt enim Maro, vix hærere oſſibus; ita hîc Naſo, malè niti macie ſiue macilenta cute dixiſſe videtur, ſiue potius, niſi me meum fallit ſomnium, dixit; de ea, quæ, vt vetus verbum eſt, *oſſa atque pellis tota eſſet.* Vetus verbum dico, quod παροιμιωδῶς iactatum id fuiſſe in macilentos è Plauti locis duobus colligebam. Captiueis:

Maceſco, conſeneſco, & tabeſco miſer,
Oſſa atque pellis ſum miſer à macritudine.

Ita rectè MS. Langij: malè vulgo *miſera macritudine.* Aulularia:

Volo ego ex te ſcire, qui ſit agnus curio.
EV. *Qui oſſa atque pellis totu'ſt, ita cura macet,*
Quin exta inſpicere in ſole etiam viuo licet,
Ita is pellucet quaſi laterna Pœnica.

CAPVT XIII.

Notatum item prouerbium, Vipera eſt in veprecula. Cacabus. Illuſtratus Virgilius, & Cicero pro Sextio.

EODEM Bucolico leguntur hæc ab omnibus:

Qui legitis flores & humi naſcentia fraga
Frigidus, ô pueri fugite hinc, latet anguis in herba.

neque tamen occultius quidquam ſubeſſe vlli interpretum ſuſpicati ſunt. Mihi numquam dubium fuit, quin poëta ad parœmiam quamdam reſpexerit, & fortaſſean eam qua vulgò ferebant, viperam eſſe in veprecula: de periculo graui & inopinato. Eum adagio-

adagionem apertè extulit Pomponius: *apud Nonium in Vepres*

Dide, cedo cacatum. vipera est in veprecula.

Prima verba videntur mendosa, & conabar legere, *Dide, cedo cacabum.* Cacabus enim vas in quo pulmentarium coquitur: sed abstineo. Respexisse autem huc Virgilium vincit, quod fragorum meminit, quæ in vepretis ferè leguntur. Significat idem verbum M. Tullius pro P. Sextio: *Quoniam id etiam fatum ciuitatis fuit, vt illa ex vepretis extracta nitedula remp. arroderet.* E re nata mutauit argutissimè. nam sic cùm audiretur, vipera è veprecula, de eo qui & vehementer noceri posset, & de improuiso, caueríque ideò vix posset: ille nitedulam ex vepretis appellat, qui nocêre velit magis quàm possit, caueríque non magnopere debeat.

CAPVT XIV.

Votitus. Tamenetsi. Nullus pro non. Casinæ prologo versus, item alter ipsa in fabula restitutus & Terentius Andria.

CASINÆ Plauti qui præponitur prologus elegans mehercule & perurbanus est, dignusque qui eo loco legatur. in eo versus hic in libris paullò vetustioribus omnibus ita concipitur:

Aures votiuæ si sunt, animum aduertite.

Primus Lambinus, vt nos credere vult, illud *votiuas* parum huc conuenire animaduertit, mutauitque in *vaciuas*, ad exemplum illud Plauti Pseudolo:

Faxis vaciuas Pseudole ædis aurium
Mea vt migrare dicta poßint quò volo.

à quo dissentio. Neque enim, vt heic quidem vsurpatur, iocus acuti quidquam habet, vt illo quem modò posui loco, adductis quæ ad eamdem translationem faciunt aliis. & quorsus tandem si aures vaciuas

habeant non eas aduertere iubet, ſed animum; quaſi pænitêret verborum antecedentium. Itaque vide ne verius ſit:

Aures votitæ ſi ſunt animum aduertite.

Votitus qui voto quo minus quid faciat impeditur. Aſinaria:

Nolo habêre illam cauſſam & votitam dicere.

Lepidè igitur hiſtrio: ſi, inquit, voto tenemini quo minus auribus mea dicta vſurpetis, at vos animo ea vſurpate. Luſit nimirum in eo, quod immobiles homini natura aures dedit, vt eæ aduerti non poſſint: at animum aduertere vulgatiſſimum loquendi genus. hoc igitur agere eos iubet.

Eadem fabula, Scæna Si ſapitis.

Qui amat tamen hercle ſi eſurit nullum eſurit.

Immuto leuiter, ſed, quod auſim præſtare, verò:

Qui amat tamen hercle etſi eſurit, nullus eſurit.

Tamenetſi probum & antiquæ notæ verbum hîc in tmeſi cùm eſſet, propè euanuit. Id reponendum
ts·sc·2· etiam in Terentio, Andria: *Nihil audio*

Ego te commotum reddam. DA. *tamenetſi hoc verum eſt.*

Ita enim optimum fragmentum Colonienſe, quod in æde maxima adſeruatur. *Nullus eſurit,* pro *non eſurit* notum loquendi genus. Pomponius: *Lapathium nullus veſcebatur, lardum lurcabat libens.*

CAPVT XV.

Varronis duo fragmenta compoſita. eiuſdem Modij argumentum, & ibidem ſententia adducta expreſſa de Plauto.

VERE hoc vulgo dicitur εἵματ' ἀνήρ, meritóque doctiſſimi viri ſemper monuerunt, fugiendam in veſtitu ineptam leuitatem. in iis togatorum eruditiſſimus

mus Varro, cuius ſuper hac re ſententiam, quæ Meleagris eius heſerat, ex Nonij duobus locis à me compoſitam huc adſcribam:

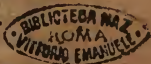
Non modò ſuris apertis, ſed penè natibus apertis ambulas: cùm etiam Thais Menandri tunicam habeat ad talos demiſſam.

Notat ſchema veſtitus noſtro ſeculo non inſolens: vbi & hoc noto, vidêri politiſſimum virum more ſuo alludere ad locum poëtæ veteris æqualis ſui, certè non multo maioris Turpilij, ex cuius Demiurgo hæc adferuntur:

Apertæ ſuræ, brachia autem procera horrorem mihi
Ex corde exſuſcitabant.

Verba ſunt, vt apparet, puellæ faſtidientis in proco & corpore enormi & deformi habitu. Itaq. ſibi eas nuptias odio ac ſenio eſſe ait, vt ex eadem hac fabula citat Nonius. Eadem de cauſſa ſcribſerat Modium, quo, vti ex fragmentis intelligimus, in victu & veſtitu reprehendit vtrumque τὸ πλέοντι καὶ τὸ ἔλαττον; probauit, id quod titulus docet, τὴν μεσότητα. Modius enim ipſi planè id eſt, quod Græcis τὸ μέσον, M. Tullio mediocritas quæ inter nimium & parum eſt. In quo libro præter cetera memorabile illud & tamquam è tripode Apollinis oraculum; *non eos optumè vixiſſe, qui diutiſſimè vixent, ſed qui modeſtiſſimè*, id eſt modicè. Quîs verbis poſtremis ad Plauti, vt ſolet, alluſit, Perſa:

Modicè & modeſtè meliuſt vitam viuere.

CAPVT XVI.

Euripidis Medea locus èmendatus, & cum ſimili Ciceronis compoſitus.

EVRIPIDIS Medea primore ſtatim fabula ita

alloquitur puerorum regiorum magister eorumdem alumnam anum.

τίς δ' οὐχὶ θνητῶν; ἄρτι γιγνώσκεις τόδε

ὅς πᾶς τις αὐτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ.

Cùm illa questa esset Iasonem beniuolentiæ & pietatis in suos parum meminisse; subiiciens hic, quis tandem, inquit, non idem factitat? iam intellegis verum esse vulgò quod dici solet,

Omnes sibi esse melius malle, quàm alteri.

Sic enim versum posteriorem interpretatus est Terentius, vt rectè vidit eruditissimus Victorius: idémque præclarè priorem ita vt nos scribsimus laudat, à scholiaste admonitus, cùm vulgò aliter legatur. Subiicit deinde ille apud Euripidem caussarum quasi contentionem, quîs inducti amicos sibi plerique postponant:

οἱ μὲν δικαίως, οἱ δὲ καὶ κέρδους χάριν,

εἰ τούσδε γ' εὐνῆς οὕνεκ' οὐ στέργει πατήρ.

Quorum versuum priore difficile est vt depellar de sententia iamdudum suscepta, legendum videri, οἱ μὲν διὰ κλέος. Primùm vicinitatem litterarum mihi quis cōsideret, & is maximè qui librariorum & compendia & ductum ex libris manuscriptis nouit: tum ipsam rē putet. Hoc enim, opinor, vulgata lectio sonat, minùs multos quàm debēt amare, partim iustè, partim auaritia impulsos. quod & falsum & ineptum est. Falsum, quia si philosophos audias, vix vmquā te magis amabis amico, vt ius amicitiæ non migres. ineptum; quòd potius opponendi fuissent ij qui iniustè desererent amicos, iis qui iustè; quàm qui auariter. At nostrum hoc quod reponimus huic loco aptissimum. alij, inquit, ambitione acti se amicis antepo-

nunt,

nunt, nonnulli etiam turpis lucri cupidine: ne tu id tam iniquè feras, si sui amoris caussa pater liberos neglegit. Ponit eadem M. Tullius Lælio, vt quosdam scopulos, ad quos multæ multorum amicitiæ faciant naufragium. Sin autem ad adolescentiam perduxissent, dirimi tamen interdum contentione vel vxoriæ conditionis, vel commodi alicuius quod idem vterque adipisci non posset. quod si qui longius in amicitia prouecti essent, tamen sæpè labefactari, si in honoris contentionē incidissent. Quem ad hunc ipsum Euripidis locum respexisse valdè suspicor: ita eadem omnia vtrobique posita, quæ beniuolētiæ rescindundæ sint; ambitio, auaritia, vxoria condicio.

CAPVT XVII.

Paccuuij versus aliquot compositi de coniectura, & correcti.

NONIVS in Senium ex Paccuuij Peribœa hæc adducit:

Parum est quod te ætas malè habet, ni etiam hic ad malam ætatem cruciatum adiungas reticenti.

Heic nemo non videt, mediocriter doctus saltim, litterulam fugitiuam vocis postremæ reprehēdendam, vt fiat, *reticentia*. Illud fortasse non item, videri hæc adhesisse aliis aliquot versibus, quos malè diuulsos ex Nonij locis quattuor ita compello, vt sic dicam, iterum & compono.

SE. *Lapit cor cura, ærumna corpus conficit.*
N. *Parum est, quod te ætas malè habet, ni etiam hic ad malam.*
Ætatem cruciatum adiungas reticentia?
Ecfare, quæ cor tuum timiditas territat?
SE. *Mane, expedibo actutū: ibi quod cōtrà rogo Respōdeas.*

Certè sententia examussim quadrat, & vt non ita olim cohæserint, vtilius tamen heic legentur coniunctè, quàm diuulsè apud Nonium, in Senium, Lapit, Timor, Expedibo.

Idem, Accusatiuus pro Genitiuo.

Pacuuius Peribœa. Regnum imperator, æternum morum sator.

Lego, *Regum imperator, æternûm mœrûm sator.* Mœrus pro murus iam tralatitium. Est precationis ad Iouem initium: vt liquet ex his quæ ab eodem Grammatico conseruata non longè à superioribus hæsisse videntur:

——veniam precor,
Petens, vt quæ egi, ago, axim verruncent benè.

Vicem mantisæ, vt antiqui loquebantur, adiiciam, ad hæc Paccuuij quæ ex eodem dramate laudantur à Nonio:

Nam me perbitered, illis opitularier
Quouis exitio cupio, dum prosim modò.

ua. sc. 1. videri respexisse Terentiũ, cùm illa scriberet Andria:

Ego Pamphile hoc tibi pro seruitio debeo,
Conari manibus pedibus noctésque & dies,
Capitis periclum adire, dum prosim tibi.

CAPVT XIIX.

Vocare. Vocationes. Emendatus Eunucho Terentius bis, Sticho Plautus semel.

tt. 5. sc. 2. TERENTII Eunucho quod vulgatur,

Te mihi patronam cupio Thais, te obsecro.

rectius in MSS. est, & libris melioribus, *capio.* Vetus enim mos Romanorum tangitur. è plebe homines instituto Romuli, quos vellent è patriciis patronos capie-

capiebant; quorum præsidio & opibus tuti essent: neque fas erat à patrono clientem deseri. auctor Dionysius historiarum secundo. Vel igitur huc respexit, vel vrbanius etiam Chærea patronã capit tamquam nouus libertus eius, cuius se paullò antè seruum gessisset. Eadem fabula: act. 5. sc. 4

Quæ cum amatore suo cùm canant, ligurriunt,
Harum vidêre inluuiem, sordes, inopiam.

Et heic verissimè fragmentum Coloniense, *Quæ quom amatores vocant, ligurriunt.* Vocare Latinè dici, quod nos vulgò inuitare norũ est. in eo emendandus Plautus Sticho: sc.

Sed generi nostro hæc reddita est benignitas,
Nulli negare soleo, si quis me vocat.

Libri omnes, *si quis me esum vocat*: sed istud, esum, irrebsisse è glossa vel versus arguit, cui nequiquam mederi conatus est Lambinus. Hinc Catullo vocationes:

Vos conuiuia lautiora læti
De die facitis, mei sodales
Quærunt in triuio vocationes.

[E]ædemque Iustino lib. XXVII. *Hieme deinde imminente non in conuiuio sed in campo, non in vocationibus sed in exercitationibus, nec inter sodales sed inter æquales aut equo aut cursu aut viribus contendebat.* Ita enim isthic legendum amicissimus mihi, flos Germaniæ, Palmerius me monuit, cùm publicetur ineptè *vacationibus* aut *auocationibus*. Neque verò in loco Terentij me moueant, mutili isti centones, qui Donati nomen præferunt quòd dissentire videntur. Quis enim non videt ineptissima illis sæpe à nescio qua mala manu adsuta? hîc quidem lectionem vulgatã interpretationem esse eius, quod ego reposui. Neque versus lababit,

si τὸ *quom* neque elices & produces: more veterum, qui & consonandi D syllabæ extendēdæ adiiciebant.

CAPVT XIX.

Aucupare. Quo pro quod. Threces. M. Varro De lingua Latina quarto libro correctus: item Cæcilius.

ERVDITE M. Varro, vt omnia, libro De lingua Latina quarto, verborum origines ait aut vulgarias esse & populo quoque non planè incognitas; aut Grammaticas, quæ occultiores; aut denique philosophicas & Stoicas, quo difficillimas atque adeò vix perueniri possit. Itaque se ex opinione magis quàm certa scientia de iis traditurum profitetur. *Quartus,* inquit, *vbi aditus & initia, regis: quo si nō peruenium scientiam ad opinionem aucupabor. quod etiam nonnunquam in salute nostra facit cùm ægrotamus medicus.* Vbi sententia multò illustrior & fortean locus constitutus erit, si legeris: *quo si non peruenero scientia, at opinione aucupabor.* Mendi occasio fuit in AD quarta littera perscripto. Aucupari aliquid pro inuestigare Latinis vsitatissimum. Plautus Milite:

Viden tu illam oculis venaturam facere atque aucupium auribus?

Ita Cæcilio aucupari argētum, est anquirere & in inueniundo eo satagere. Sic enim lego ἀρπαζομένη apud Donatum in Eunuchum Terentij:

——Quid tibi aucupatio est
Argentum? aut de meo amore verbificatio
Patri.

malè vulgò, *argumentum.* Sensisse autem quod posuimus Varronem indicant quæ non multò pòst sequuntur: *De nostris dicam, cur sint: de alienis, vnde sint; de obli-*

de obliuiis relinquam. quorum partim, quò ita inuenerim, ita relinquam, scribam. Sic enim ex MSS. isthic scribendum, & *quò* positum pro *quod:* ídque sæpius quàm quisquam suspicatus hactenus est, factũ nos alibi docemus. Eodem Varronis libro Ennij versus laudatur:

O terra trita, vbi Liberi fanum in ciuium muro locaui.

mendosè, quis non videt? sed corrigendum censeo:

O terra Threca, vbi Liberi fanum inclutum locaui.

Prius à libris, & notum est *Threcas* in MSS. esse, quos nos malè mea sententia *Thracas* vulgamus: alterum ex eorumdem vestigiis: habent enim, *in ciuium.* vnde factum, vt alij sententiæ supplendæ adiecerint, *muro:* quod hîc tam conuenit, quàm in tragœdia soccus. At constat religiosissimè Bacchi orgia apud Threcas celebrata, eáque de re pleni veterum libri, ne à me exempla exspectes.

CAPVT XX.

Præsidium pro viatico. Emendata Plauti Pœnulus.

PLAVTI Pœnulo in illa affabrè adornata fallacia, qua leno in plagas Agorastoclis compulsus est, hi versus leguntur. Scæna, Iam isthuc ego reuortar.

Immo vt ipse nobis dixit, quo accures magis,
Trecentos numos Philippeos portat, præ sibi.

De subornato illo Spartiata sermo est, quem aiunt vnde nequam faciat aurum habere. Sed inibi quid sibi volunt obsecro ista, *præ sibi?* nam ego quidem iuxta cum ignarissimis scio. Vide tamen si commodè in mentem venit, malè dissiluisse syllabas, scribendumque esse:

Trecentos numos Philippeos portat præsidij.

Præsidium eleganter pro commeatu siue viatico posuit,

fuit, quod fami arcendæ ſit: vt & Sticho:

Cynicum eſſe egentem oportet paraſitum probè
Ampullam, ſtrigilem, ſcaphium, ſoccos, pallium
Marſupium habeat, inibi paullum præſidI,
Qui familiarem ſuam vitam oblectet domi.

Portare igitur numos præſidij, eſt in comeatum & ſumtum ſecum ferre. Eadem fabula, Scæna Satis ſpectatum eſt.

Ibo intrò, hæc vt meo hero memorem. nam huc ſi ante ædis ſeuocem.

Corrige, *ante ædis euocem.* Paucis pòſt verſibus:

Nam & hoc nocte conſulendũ, quod modò concreditũ eſt.

Mirum, fugiſſe pleroſque leuiſſimum mendum: lege, *Nam & hoc doctè conſulendum.* Nihil huc nox facit, & docta conſilia, docta dicta, docti doli, ſemper Comicis in ore & ſermonibus.

CAPVT XXI.

Pecua præciæ. Præciæ. Species luminis. Specere. Attij fragmenta multoties emaculata apud Nonium.

E naufragio ſcriptorũ L. Attij quaſi tabulas quaſdam collegenti mihi in manus venerunt vitioſę quædam & hiantes, quas reſarcire conatus ſum, bene an ſecus alij viderint.

Nonius in Pecua.

Attius Diomede. Paſſim quæ præda pecua balabant agris.

Fortaſſean corrigendum, *Paſſimq; præcia pecua.* Præcia à præciendo, quòd clamore & balatu paſtorem antecedant. certè eodem modo Præciæ dicti tamquam proclamatores quidam, qui Flamines antecedebant, & clamore opus fieri prohibebant: de quibus vide Feſtum.

In No-

In Nobilis.

Att. Diom. Me Argos referam, nam hic fuam nobilis, ne cui cognoſcar noto.

è Feſto & litterarum ductu reſtituo, *Ego me Argos referam. nam hîc cluo iam gnobilis.* In Inſolens.

Attius Diom. Ita è fletu & tenebris obſtinatius ſpeciem amiſſi luminis Conſpiciunt inſolentiam.

Propius germanam ſcripturam editio Nonij vetus Veneta; è qua, eiecto dumtaxat E, ſcribo: *Ita fletu & tenebris obſtinatus ſpeciem amiſi luminis.* Speciem luminis dixit pereleganter pro viſu. Specere enim & ſpicere antiquè vidêre eſt. In Exanclare:

Attius Diom. Ferè exanclauimus tyranni ingenium ſæuum & exſecrabile.

ſcribendum, *Feri:* vt ad tyrannum referatur.

In Cauſſari.

Attius Medea. Qui potis eſt repelli quiſquam, vbi nullus eſt cauſſandi locus.

verum eſt, *refelli*, arguta ſententia. Nemo, ait, conuincitur, cui ſui purgandi poteſtas non datur.

In Tabificabile.

Attius Medea. Par neci orbificor liberorum letho & tabificabili.

emendo, *Pernici orbificor.* In Aucupaui.

Idem Medea. Ego me extollo in abietem, altè ex tuto proſpectans aucupo.

rectius eſſe opinor, *proſpectum aucupo.* Exempla ſupra poſui, & alia vbique obuia. cap. 19.

CAPVT XXII.

Qui aduerſa. Ilij. Addubitatum de Plauti verſu Bacchidibus: alius indidem emendatus.

SCÆNA, Iamdudum Piſtoclêre.

Quo

Quo nunc capeßis tete hinc aduersa via
Cum tanta pompa?

An hîc aduersa via, quam infeliciter & diis tuis iratis ingressus sis? an verius est, *auersa via.* Vt significet, quod explicauit pluribus Asinaria, sic:

———hac quidem non venit, angiporto
Illac per hortum circuit clam, ne qui se videret.

Sed inclinat animus credere, fuisse olim:

Quo nunc capeßis teted hinc aduersa aui.

ob ea quæ antecedunt: ea verò quæ publicantur fulciendo versui videntur excogitata. Aduersa auis est altera & ominis mali. Poëta vetus apud Ciceronem:

Soluere imperat secundo rumore atque aduersa aui.

Scæna, Atridæ duo.

In dolis ego deprensus sum, ille mendicans penè inuentus interiit.
Dum ibi exquirit fata illorum. aßimiliter mihi hodie obtigit.

Res est non coniectura, *fata Iliorum.* Ilij pro Iliensibus de quorum fatis hîc agit. Sic poëta nescio quis, *Ilius Hector.*

CAPVT XXIII.

Mos antiquus in nuptiis. Mutinus Tritinus. Mutinum, Muto. Mutoniatus. Præsidêre. Correctus Lactantius, & locis duobus Lucillius.

MIRA superstitio fuit veterum in omnium rerum primitiis diis suis consecrandis. Et vide sodes ineptias, & ride. etiam noua nupta, prius quàm ad maritum deduceretur, obscæni Dei in sinum locabatur; vt hic quoque iure suo pudicitiam eius prælibandi

bandi frustrari ne videretur: auctor Lactantius diuinarum Institutionum primo. *Et Tutinus, in cuius sinu pudendo nubentes præsident, vt earum pudicitiam prior deus prælibasse videatur.* Emendo, *Mutinus*, siue mauis, *Titinus*. Tutinus deus quod equidem sciam necdum natus est, & nihil huc facit siue Tutilinus siue Tutanus, quîs tuendi nostri, si credimus, cura est. Mutinus autem Latio, qui Græciæ Priapus, teste Diuo Augustino: idemque Festo Mutinus Titinus dicitur. Faciebant illi sacra velatæ, vnde nuptæ dicuntur; & in togis prætextis, vnde, quia dum porro ita deducerentur ad maritum acclamabantur fescennini. in dicterium abierunt verba nupta & prætextata pro l beris & obscænis. Ab hoc Mutino & in nobis id quo sumus mutinum dicimus, & mutones siue mutoniatos bene vasatos, & quibus peculium, istud dico virile, calamitas non attigit. Manauit exinde latius, vt iaceretur in quemuis impurum. Lucillius:

Et mutoni' manum perscribere posse tagacem.

Idem verbum reponendum suspicor duobus eiusdem Lucilij locis apud Nonium. primùm in Senium:

In numero quorum nunc primu' Trebelliu' multo
Obmarcescebat, febris, senium, vomitus, pus.

malim, *Trebelliu' muto.* quamquam vulgatum illud defendi posse non negem: vt & in Nebulo:

Nugator quidam ac nebulo sit maximu' multò.

Legebam tamen, *set maximu' muto.* Rectè autem in Lactantio est, *præsident*. Præsidêre enim verbum in casto operantium proprium: in eo more suo ex ambiguo lusit Plautus Mostellaria:

Ego interim hanc aram occupabo. TH. *quid ita?* TR. *nullam rem sapis.*

Ne enim

Ne enim illi confugere huc poßint, quæstioni quos dabit,
Hic ego tibi præsidebo : ne interbitet quæstio.

CAPVT XXIV.

Plauti Stichus emendata locis duobus, vno Trinumus. item Titinnius leniter.

STICHO, Scæna Mercurius Iouis:

Heram ex mærore eximam, benefacta maiorum meûm
Exaugeam, atque illam augeã ex insperato à portu modo.

Verba postrema vitij manifesta sunt: emendo, *ex insperato à portu bono:* vel, si mauis litterarum ductum sequi, *ob portum bono.* Bonum ob portum est quod in portu est. Ob enim antiquè significat ad. Ennius:

Ob Romam noctu legiones ducere cœpit.

Ad autem in loco motum sæpe significat, Rudente:

Neque quiui lenonem ad portum prehendere.

Alterum tamen magis probant, quæ infra sequuntur Dinacij verba:

———*ita celeri iui curriclo*
Properè à portu tui honoris caussa. PA. *ecquid apportas boni?*

Mox, Eadem Scæna:

Commodum radiosus sol esse superabat è mari.

Rectum opinor esse, *sol sese superabat è mari.* Superabat pro tollebat ἐνεργητικῶς ἀρχαϊσμῷ. Ita penetrare se in domum idem Plautus, emigrare se ædibus dixit Titinnius. sic enim eius versum emendo apud Nonium in Senium: ———*quot pestes, iurgia, senia,*
Sesemet hisced emigrârunt ædibus.

Et plurimis locis apud Plautum sese & esse loco se inuicem mouerunt. ita quod editur Trinumo scæna prima:

Indignum

Indignum ciuitate hac esse viuere,

nemo dubitabit, saltim non imperitissimus, rectè à me emaculatum,

Indignum ciuitate ac sese viuere.

CAPVT XXV.

M. Varro quinto De lingua Latina emendatus.

MIRVM est quantulum mendum quantas sæpe tenebras in bonos libros inuehat. vel hunc locum M. Varronis libro De lingua Latina quinto quis hactenus intellexit? *Nam Flamen Dialis auspicatur vindemiam & vt iussit vinum legere, agna Ioui facit: inter cuius exta & porrecta Flamen prorsus vinum legit.* Omnes certè ante me ita acceperunt iussisse Flaminem vinum legi, tum agna Ioui fecisse: quo nihil à sententia Varronis alienius, & manifestò arguunt vanitatem sequentia. Sed vide leuissimam erroris caussam: syllabæ duæ coaluerunt, quibus diuisis non meridie clarior lux est, quàm huius loci sententia. Lego, *& vt ius sit vinum legere.* Vt liceat, inquit, & ius fasque sit vinum legere, flamen Dialis agna Ioui facit; tum ipse inter exta erectus vindemiam auspicatur.

VERISIMILIVM
LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Lucillij Satura XXX. *quod videatur fuisse argumentum. in eam rem complures ex ea versus adducti, & de coniectura compositi, correcti.*

LVCILLII pleraq. omnia maiorum incuria intercidisse valdè mihi indignum videri solet. Mitto hominem fuisse eruditissimum & linguæ Latinæ sciẽtissimum, quod Fabio & Gellio; primùm styli nasum condidisse, quod Plinio maiori; scripta eius vnicum apud Latinos χαρακτῆρος ἰχνῶ exemplum esse, quod M. Varroni visum fuit: quanti tandem illud putandum? vitiorum insectatorem acerrimum fuisse, quod vno omnes ore loquuntur. Habêret in quo se tamquam in speculo contemplaretur hæc ætas virtutum inanis, vitiorum fertilissima. De me, facio quod possum, aiunt, quando quod volo non licet. Fragmenta quæ comparent in rutis cæsis Grammaticorum sublego, mendosa emaculo, diuulsa compono, atque ex illis librorum quoque ipsórum argumenta, quod potest, ariolor. Id an adsecutus sim libro Saturarum XXX, doctorum erit arbitrari; ego quid me obseruasse mihi persuaserim proponam. Censeo enim bonam partem consumtum in maritum insectandis miseriis, quos ait vxorum illecebris captiuos teneri. sic enim

cohesisse

cohesisse coniiciebam versus, qui hoc docent.

Atque illud quoque mite malum blandum atque iocosum;
Si laqueis manicis, pedicis mens irretita est,
Praesternit labra deliciis, delenit amore.

Tum eosdem legibus coërceri ait, vt res suas separatas habeant, vt mundum muliebrem & supellectilem domesticam affatim suppeditent, vt terra mari vel cum capitis periculo rem faciant. Huc enim spectant illa,

Accipiunt leges, populus quibu' legibus expers,
Hoc missum facies, illo me vtere libente.

& hæc paullò vel antè vel posterius (quis enim certum adfirmet in re tam incerta?) posita:

———curabi' domi sint
Gerdius, ancillæ, pueri, zonariu', textor
Euplocamo digitis discerniculúmque capillo:
Culcitulæ accedant binæ centonibu' priuis
Omnia alia, in quibus efferimur rebus: ne ego multis
Eloquar.

Eodem referundum arbitror hoc viri ad obiurgantem coniugem, vt suspicor, responsum à Nonio, vti & priora, diuulsum.

Id que tuis sæuis dictis ac tristibu' factis
Hæc tu me insimulas? non ne antè in corde volutas
Quid dare, quid sumti facere & præstare potissim.

Denique & has de itineribus & periculis maritorum disiectas in Noniano pelago tabulas & à me nescio quàm rectè, certè non inconuenienter, comparatas iterum & tamquam conglutinatas:

———se conficit ipse coméstque
Vir, mare metitur magnum, se fluctibu' tradit.
Continuò simulac paullò vehementius aura
Inflârit fluctus, erexerit, extulerítque,

Omnia endo mari videas feruente micare.

At bonas matresfamilias interim desidia sua & crebris ad amicas; siue amici sunt; itionibus rem mariti conteri & dilabi pati idem adfirmat. Sic enim coagmento hos versus:

At cùm iter est aliquò, & caussam commenta viauit,
Aut apud aurificem, ad matrem, cognatam, ad amicam,
Aut operata aliquo in celebri cum æqualibu' fano;
Lanæ opus omne perit, pallor, tineæ omnia cædunt.

Quin adiicit, vltrò illas inclamatas quiritare & culpam defendere:

Quid tu isthic curas vbi ego oblinar atque voluter?
Quid seruas quò eam? quid agam? quid id attinet ad te?
Túne iugo iungas me ante & succedere aratro
Inuitam, & glebas subigas proscindere ferro?

Itaque eodem hoc libro idem Lucillius contendit muliebre ingeniũ cum leonis decrepiti lustro, quod cata illa & vafra vulpecula subire noluit; cùm videret vestigia ferarum quæ se intrò penetrauerãt prorsus ferri omnia, rursus nulla: quem locum eruditissimi poëtæ, à Platone sumtum, Horatius vt multa alia æmulatus ad æstus populi & reipub. motus trãstulit:

Quòd si me populus Romanus fortè roget, cur
Non vt porticibus sic iudiciis fruar hisdem,
Nec sequar aut fugiam quæ diligit ipse vel odit:
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam: quia me vestigia terrent,
Omnia te aduorsum spectantia, nulla retrorsum.

Eumdem apologum in Lucillio fuisse narrarunt mihi aliquot indidẽ relliquiæ; sed ita malè perciso ore, vt è balbis eximi non possint. eas sparsim subiiciam.

* * *leonem Aegrotum ac lassum.*

* *

Qui non ſpectandi ſtudio, ſed omini' tetri
Impulſu ingreſſus.

Ita enim emendo, quæ publicantur. *Q. n. exſpectans ſpectandi ſtudio, ſed hominis:* perſpicuè falsò. De vulpe virili genere, more ſui ſeculi, loquitur.

* *

Et ſua perciperet retro rellicta iacêre

* *

Deducta ad hunc voce leo. cur tu ipſa venire
Non vis huc.

Verba leonis, in quibus emaculandis iam olim incidi cum amico meo. Nonius: *Deductum, diminutum, ſuppreſſum.* rectè, & talis vox ægrotorum & ſenum. Sic Virgilio deductum carmen eſt humile & depreſſum, quale bucolicum: non, vt idem ille Grammaticus malè explicat, molle & ſuaue.

* *

Quid ſibi volt? quare fit? vt intrò, verſus & ad te
Spectent, atque ferant veſtigia, & omnia prorſus.

Vulpeculæ verba ſentientis leonis ſimulationem, vt ſcribſi diſtinguenda: ad quæ ille, vt videtur fidei faciendæ cauſſa, reſpondet:

Triſtem & corruptum ſcabie & porrigini' plenum
Hîc in ſtercore, humi, ſabulisq́; fimo atque ſucerda
Inſulta miſerum te quoque in me.

Vbi notabis exemplum tmeſeos Lucillianæ, de qua Auſonius, verſu vltimo. Inſultate enim coniungendum eſt: vt paullò antè dixit, *verſus & ad te:* pro quo Horatius, *te aduerſus.* Concluſiſſe apologum videtur ita, vt muliebre malum adfirmaret blandius quidem eſſe, ſed eo ipſo maius & propius perniciem. Ita enim hæc expono:

Improbior multò, quàm de quo diximus antè,

Quantò blandior, hoc tanto vehementiu' mordet.

Postremò addam, videri mihi occasionem huic Saturæ scribendæ Lucillio dedisse nescio quem conuiciatorem, cui reponere hoc pacto voluerit, vt eum nupsisse vxori ostenderet: tum in vniuersum sexum ϑηπικῶς, vt fit, incurrisse. Vnde id imbiberim suspicari, adiiciam (semel enim qui pudorem migrarit, nauiter, aiunt, impudentem esse oportet) sutelam aliquot versuum meam.

Nunc Cai quoniam incilans nos ledi' vicissim,
Et maledicendo multis sermonibu' differs.
Quum scis scire tuas omnis maculásque notásque,
Summatim tamen experiar rescribere paucis,
Quantas quóque modo ærumnas quantósque labores
Exanclâris, vti pecudem te vt denique nasci
Præstiterit asinum.

In quîs, vt subtilis est imperitia, etiam nomen me mouebat Caij. Notum enim illud in nuptiis sollemne, Vbi tu Caius, ego Caia.

CAPVT II.

Mansum ex ore dare, prouerbium. Oreæ. Culpa. Eadem Satura emendatus Lucillius.

LVBET etiam num ex eodē libro paucula quædam malè affecta, quod nobis dij opis dabunt, persanare. Nonius Mansum.

Lucillius lib. x x x. Sperans ætatem eandem hæc proferre posset ✱ *mansum ex ore daturum.*

Nescio an desit quippiam, vbi asteriscum collocauimus. Certè priora liquet mihi asseuerare rectè à me in versum hexametrum reposita, *Sperans ætatem eadem hæc perferre poteſſe, & mansum ex ore daturum.* Vbi nobis

nobis prouerbium, quod etiam nunc in frequenti vſu eſt, manſum ex ore dare.

Idem, Rumpere.

Lucil. x x x. Quæ quondam populi oris, aures, pectora rumpit.

Rectum eſt, *populi oreas*. Oreæ frenos ſignificat & labia; vt hîc & apud Næuium: Deprandi autem leonis obdas oreas. de re periculoſa. Lucillius, vt apparet, de re ita peruagata loquitur, vt vulgò nihil aut loquerentur aliud aut audirent, aut cogitarent.

In Bonus.

Lucil. x x x. Caluus Palantinò quidam vir nobilis bonus bello.

Emendo, *Palatina*. nota formula eſt, & ſic Cicero: *Verres Romilia*, ſubintellige tribu. Hoc primum: deinde verſum moneo μείκρον ἢ πελείαμβον eſſe, quos exemplo Græcorum nonnumquam interiiciebant Latini vetuſtiſſimi. Liuius:

Dirige odoriſequos ad cæca cubilia canes.

Poſtremò iſtud bellè ſententiæ explendæ adiectum videri à Nonio ex hoc verſu qui ex eodem libro adducitur in Sæuum.

Et ſæuo & duro in bello multò optimus hoſtis.

Fallacia fallaciam trudit, aiunt: ita coniectura coniecturam. & hîc poſtremam vocem mutandum cenſeo in *haſtis*. Itaque hos verſus coniungo:

Caluu' Palatina quidam vir nobili' bonus,
Et ſæuo & duro in bello multò optimus haſtis.

In Hilum.

Lucillius x x x. Quódque tuas laudes culpas non proficis hilum.

nè habet verſus, & nugantur qui mutant. Culpæ quouis ſcriptore loca deculpata, vt ait Gellius, &

quibus meritò criticus theta præfigat. Auſonius:

In'que tuis culpis tu tibi da veniam.

Taxat neſcio quem poëtam, cui ſeſe adeò præfert, vt ſua poëmata tantum teri affirmet hoc verſu,

Et ſola è multis nunc noſtra poëmata ferri.

CAPVT III.

Tagere. Tagaces. Peruenari. Truculentus Plauti correcta.

BELLE ludit ancillula Truculentó in adoleſcentum rapacitatem, Scæna Ad fores auſcultate: ſed inibi non bene legitur,

Vnus eorum aliquis oſculum amicæ vſque oggerit,
Dum illi agant.

Malim enim, *Dum illi tagant*. Tagere ſiue tangere argento circumducere & furari eſt. Milite: *Tetigit calicem clanculum*. Epidico: *Iſtis adeò te tetigi triginta minis*. Hinc tagaces Lucillio furaces. Hoc ergo ait, quoſdam congerronum amicæ; alios interibi rapinæ operam ſedulò dare. Scæna, Num tibi nam amabo.

———mater ancillas iubet
Quoniam iam decumus menſis aduentat propè
Aliam aliorſum ire, præmandare, & quærere
Puerum aut puellam.

Nihil ad ſententiam, *præmandare*. Emendationem tamen non extrico: niſi fortè ſcribſit Plautus:

Aliam aliorſum ire peruenari & quærere.

Certè id verbum huic loco aptiſſimum, & vſus eo eſt Mercatore,

Defeſſus ſum vrbem totam peruenarier.

Ibidem paullò pòſt:

Eum nunc non illa peperit, quæ peperit prior;
Sed tu poſterior. PH. *omnem rem tenes.*

verſu

versu posteriore numeri non pleni sunt, & mea sententia nihil certius quàm excidisse hinc ob similitudinem litterarum voculam, scribendumque esse,

Sed tu posterior. P H. *ordine omnem rem tenes.*

Scæna Ne exspectetis.

———adduce huc tu istas: sed istæ reginæ domi
Suæ fuere ambæ: verùm patriam ego excidi manu.
Iis te dono. pænitet ne te quod ancillas iam?
P H. *Quin etiam ne insuper adducas quæ mihi comedint cibum.*

Locus & à personarum collocatione & à verbis corruptus. Docet vtrumque Donatus, qui simillima ait hæc Terentij Eunucho:

An pænitebat flagitij te auctore quod fecisset
Adolescens, ni miserum insuper etiam indicares patri?

tum Plauti verba laudat; sed, vt nunc in libris est, corruptissimè: nos vestigiis, quàm potuit, proximè inherentes ita restituimus.

Iis te dono. P H. *pœnitet ne te, quòd ancillas olas alam,*
Ni insuper etiam adducas, quæ mihi comedint cibum?

Cùm fastidiret miles in commendandi munere, meretricula callidè eiusdem eleuandi; an, inquit, parum tibi videtur, familiam tantam, quam vides, alere? nisi adducas mihi etiam plures, quæ rem meam deuorent. Ita scribsisse Plautum, aut certè proximè, vt ego taceam, res loquitur.

CAPVT IV.

Exante. Inante. Insuper habere. Superesse pro defendere. Emendatus Appuleius & de Oratore Cicero.

NON grauabor ex Appuleio quoque maculas aliquot tollere, scriptore supra vulgi opinionem bono,

& perſtudioſo vetuſtæ & germanæ Latinitatis: tamen etſi affectata in illo, & à pedeſtri ſtylo abhorrentia, multa. Sed ſcitum eſt Athenæi illud τοὺς ἀλμυροὺς λόγους δεῖν γλυκέσιν ἀποκλύζεσθαι νάμασιν. Libro primo Mileſiarum, ſiue de Aſino aureo hæc notabam.

Et tamen Athenis proximè & ante Pœcilen porticum iſto gemino obtutu circulatorem aſpexi equeſtrem ſpatham præacutam mucrone infeſto deuoraſſe.

Suſpicor corrigendum, *Exante Pœcilen porticum. Exante* vetuſtè, pro *ante*: vt Propertio *inante: Hic dominam exemplo ponat inante meam.* Ibidem:

Hic qui meis amoribus ſubterhabitis, non ſolum me diffamat probris, verum etiam fugam inſtruit.

Legendum, *meis amoribus inſuper-habitis.* Inſuperhabêre eſt neglegere, contemnere: vſus eo verbo Papinianus I. C. in Pandectis bis, item Gellius & ipſe Appuleius alibi. Huic contrarium eſt ſupereſſe, pro auxilio eſſe & defendere. nam malè Gellius ita Latinè nos loqui poſſe negat: & rectè Palmerius noſter adductis in medium exemplis aliquot contrà tendit. de quo ne dubitari poſſit vlterius, teſtem adducam, quem numquam ita impudens erit vt reiicere audeat Gellius, M. Ciceronem libro primo De Oratore. *Equidem,* inquit, *propinquum noſtrum P. Craſſum illum diuitem cùm multis aliis in rebus elegantem hominem & ornatum, tùm præcipuè in hoc efferendum & laudandum puto, quòd cùm Scæuulæ frater eſſet, ſolitus eſt ei perſæpe dicere,* &c. Quo in loco poſtrema verba manifeſta vitij. neque enim Scæuulæ Craſſus aut natura aut adoptione frater fuit: & præclarè membranæ collegij Toſani, quarum lectiones mihi oſtendit vir doctiſſimus & mihi non amicitiæ ſolùm ſed & hoſpitij nomine coniunctiſſimus Suffridus Petrus; præclarè inquam

quam illæ: *quòd cùm P. Scæulæ superesset.* hoc est, vt ego interpretor, tutelam illius gereret. Tutores enim pupillorum rebus supersunt; quod ipsi per ætatem non possint. ita ergo isthic emendandum censeo.

Eodem Appuleij libro, infrà.

Modico deinde regressa, patefactis ædibus: Rogat te, inquit inutili me, eúmque accubantem exiguo admodum grabatulo & commodum cænare incipientem inuenio.

Nihil deest, quod cuipiam videri possit: interpunctione tantum indiget, & leui correctione. *Rogat te, inquit: intuli me.* Rogandi solo verbo vtebantur, cùm quem vt vnà esset & accumberet inuitarent. Ipse Appuleius libro hoc extremo: *Et ecce Fotis ancilla, rogat te, inquit, hospes.*

CAPVT V.

Tegillum & tectum, pro veste. Alieni. Appuleius correctus: item Lucillius apud Nonium & Cato apud Festum.

TEGILLVM pro integumento corporis seu veste vili & plebeia frequentatum constat è Festo & Nonio, & exemplis quæ iidem laudant, Plauti Rudente:

Tegillum eccillud mi vnum arescit, id si vis dabo.
Eodem amictus, eodem tectus esse soleo cùm pluit.

Et Varronis Sesqui-Vlysse:

Iugère volitans miluos visus aquam è nubibus
Tortam indicat adfore: tegillum vt pastor sibi
Sumat.

Id verbum reponendum apud Appuleium libro IX. *Nonnulli exiguo tegillo tantummodo pubem intecti.* Malè enim vulgò, *tegili*. Porro adiicit Nonius, *deminutum esse à tecto.* rectè. Sic enim à *recta*, quod itidem vestis genus est, *regilla:* & tecto quoque vestem significari

argumento est Lucillij locus apud Nonium Palla:

Cùm tectum est (quid vis?) satis est: visuri alieni
Sint homines spiram, pallas, redimicula.

Ita eum locum interpungo & lego. Cùm, inquit, vestita es quomodolibet, satis est tibi: quid requiris amplius? alij in ornatu anquirendo fastidiant. *Alieni* enim hîc iidem qui *alij*: vt socieni, socij; dubieni, dubij. Et quia hîc sum, addam locum Catonis ex VII. Originum priori simillimum: apud Festú, Ruscum. *Mulieres opertas auro purpuráque: arsinea, rete, diadema, coronas aureas, russeas fascias, galbeos lineas, pelles, redimicula.* Ita correxit præclarè, vt omnia, sol litterarum Scaliger: vnum restat tamen, sed leuiculum, mendum. Legendum enim, *pallas:* non, *pelles*. Palla inter præcipua mundi muliebris, pelles non item. nam quod Festus alibi prodidit lugentes diebus luctus in pellibus fuisse, huc pertinêre non potest.

CAPVT VI.

E Plauto insigne glossema sublatum: tum emendati & concinnati versus aliquot.

AMPHITRVONE Plauti primore fabula versus sunt & numeris confusissimi & pleni mendorum. In iis quos subscribsi:

Opulento homini hoc magis seruitus dura est
Hoc magis miser est diuitis seruos.
Noctésque diésque aßiduò satis supérque est,
Quo facto aut dicto adest opus quietus ne sis.
Ipse dominus diues operis & laboris expers
Quodcumque homini accidit, liberè posse retur.
Aequum esse putat, non reputat laboris quid sit,
Nec æquom ánne iniquom imperet cogitabit.

Eos

Eos in ſenariorum legem reponendos & corrigendos vt arbitror, ita ſubiiciam: tum facti mei cauſſam dabo.

Opulentod homini hoc ſeruitus dura eſt magis,
Noctéſque diéſque aßiduò ſati' ſupérque eſit,
Quo facto aut dicto eſt opu' quietus ne ſies.
Ipſe dominus operis expers & laboribus
Quodcumque animum accidit libêre, poſcere
Aequom putat eſſe, non laboris quid ſiet
Reputat, nec æquom ne anne iniquom imperet.

Primùm illa quæ eieci, hoc magis miſer eſt diuitis ſeruos, liquet mihi affirmare interpretationem eſſe verſus primi adiectam ab indocto magiſtro, ita inficetè vt me in hoc diutius immorari pigeat. Deinde ſcribſi, *ſatis ſupérque eſit:* quod ἀρχαϊσμῷ hoc, *eſit* pro *erit*, librarios offenſos correxiſſe arbitrarer, qua in ſententia maneo: ſi tamen ita quis malit qüe diuidat, & conſtabit verſus. Tertio verſu quid aliter facerem quàm feci non habebam, ſi Plautum Latinè loqui vellem. ſemper enim Latini, eſt opus facto: numquam ei modo, quo editur vulgò. Sequitur,

Ipſe dominus operis expers & laboribus.

mutatione, fateor, ſubaudaci: quæ tamen ratione nitatur. *Opera* pro *labore* paullò minus quàm protritum eſt. Cicero: *Mercenariorum operas non artes emimus:* etiam ignotius fortaſſe gaudêre non minus auferendi caſu quàm gignendi iſtud, expers. Turpilius:

Neque mirum educta, vt par eſt, expers malitiis.

Eam occaſionem ſuſpicor fuiſſe cur mutarent temerè qui non caperent. Si quis tuebitur lectionem publicam, cum eo non valdè pugnabo: hoc modò ne diffiteatur è gloſſa eſſe τὸ *diues*, ad illud quod præceſſit, *aſſiduus*. Cetera, niſi me valdè fallit, benè reſtitui:

Illud

Illud *homini* occupasse libros pro *animum*, minus mirabitur qui idem irrepsisse in omnes libros cogitabit apud Ciceronem in epistolis, in illo Trabeæ:

Ego voluptatem animi nimiam.

CAPVT VII.

Tolutim ire. Acupedius. Sonticum. Remos detondere. Emendatus Nonij versus, & complures Lucillij.

LVCILII versum Nonius adducit in Tolutim.

Idem: Velle tolutim hic semper inceptarus videtur.

Eum pudenti mutatione restituere conabar,

Vele' tolutim hic semper incessuru' videtur.

Loquitur de milite, qui magnificè & equi tolutarij in modum se inferat, siue etiam qui celeriter, & acupedius sit: sic enim veteres ποδώκεα transferunt: sed verius prius. Incedere, siue, vt Plautus, βαδίζειν tolutim equi gradarij est: hinc migratione in alienum tolutim ire accelerare est. Nouius: *Dixi iturum in Tuscos tolutim.* Sic lego, litterula extrita. Inde tolutiloquentia, quam interpretatur M. Tullius volubilitatem verborum lingua exercitata & celeri. Nouius Gallinaria:

O pestifera, Pontica, fera, trux tolutiloquentia.

Vbi reponendum moneo pro Pontica, quæ vox quid sibi velit, hîc quidem, non video, *sontica*; hoc est, noxia & lethalis. Nam sonticus morbus est qui diuturnitate noxius, & sontica caussa grauis, & quam subterfugere non possis. In Guberna.

Lucillius Satur. xx. *Proras despoliate & detundite guberna.*

Lege, *detondete.* Guberna posita pro gubernaculis ἐλληνισμῷ Nonius hîc admonet, & imitatus est, vt pleraque

raque

raque huius poëtæ, Lucretius. Detondere gubernacula aliis remos detergere eſt. Cæſar primo De Bel. Ciu. *Remos tranſcurrentes detergere, ſi poſſent, contendebant.* In Fulgêre.

Lucilli. Satur. x i. *Conuentus pulcer! braca, ſaga, fulgere torques Magni.*

voce vltima inducta corrige, *ManlI*. Gallis peculiarem habitum notat, braccas, ſaga virgata, torques, quos iocosè Manlij dicit, quòd T. Manlius torque Gallo detracto Torquatum cognomen in familiam induxerit. Eumdem habitum ex parte Tacitus tangit in hiſtoria Auguſta, de Cæcina loquens. *Ornatum ipſius municipia & coloniæ in ſuperbiam trahebant, quòd verſicolore ſagulo braccas tegmen barbarum indutus togatos alloqueretur.* Vbi neſcio an è gloſſemate ſint illa, *braccas tegmen barbarum indutus*, & legendum ſit, *braccatus togatos*, vt aliàs Latini. Certè non ita ignotæ Taciti ſæculo braccæ, vt explicandæ eſſent. hoc tamen pono, non etiam adfirmo.

CAPVT IIX.

Conſilium. Conſiliari. Opus approbare. Durare. Illuſtratus Plautus Pœnulo & Aſinaria.

FVLLONIAM hoc capite demereri mihi lubet, eademque elegantem locum Plauti illuſtrare, primore fabula.

Placet conſilium. M I. *immò etiam vbi expoliuero,*
Magis hoc tum demum dices, nunc etiam rude eſt.

Duo olim fullonum officia erant; veſtem eluere & cogere vnum, alterum eamdem creta candefacere: illud conſiliari dicebant, & ipſam actionem, quod inſultu multo pedum fieret, conſilium; hoc, expolire.

Varro

Varro De lingua Latina libro quinto. *A cogitatione concilium, vnde conſilium. quod vt veſtimentum apud fullonem cùm cogitur conſiliari dicitur: ſic reminiſci, cùm ea quæ tenuit mens ac memoria cogitantur & cogitando repetuntur.* Quem locũ vt obiter explicem, à paucis perceptum: cogitare, inquit, eſt crebrò cogere, vnde concilium, quia cogitur; & hinc conſilium, in re fullonia, quod veſtimentum cogat; in animo humano, quod cogitet id eſt multum diuque cogat ea quæ memoria tenuit. Hæc igitur vrbaniſſimi ioci mens eſt. ait adoleſcens placêre ſibi conſilium, intelligens inuentum ſerui de ſubornando villico: at ille ita accipit, quaſi de veſte elauta & coacta loqueretur: immò, inquit, nihil eſt præ vt mox opus meum tibi probabo, cùm addidero politias ceteras. Nam vt nunc res eſt, conſilium quidem eſt; ſed rude & ſine politiis. Notum autem eſt mercenarios opus approbare ſolitos dominis. Appuleius libro ſexto. *Singuliſque granis ritè diſpoſitis atque ſeiugatis ante iſtam veſperam opus expeditum approbato mihi.* Milite:

———Satin' eſt tibi, ſi
Meum opus dabo ita expolitum, vt improbare non queas.

Ad quem morem etiam reſpexit. Porrò durãdi quoque verbum fullonum proprium erat, quòd veſtis coacta & incretata dureſcat. Abſque hoc ſit, Sibyllæ folium erit verſus, Aſinaria:

Non queo durare. PA. *ſi non didiciſti fulloniam,*
Non eſt mirandum.

Vbi malè affligamur, ibi nos durare poſſe venuſtiſſimo loquendi genere negamus. Terentius:

Non hercle hîc quidem durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.

Miſeriam ergo ſuam & dolorẽ animi muliercula cùm ſignificaret, paraſitus per deridiculũ aliò detorquet.

CAPVT IX.

Lucillij fragmenta aliquot correcta, composita, & cum Terentij loco simili collata.

PERGAM è Lucillio maculas tollere; & primum ex his versibus, adductis à Nonio in Rogare.

Ferri tantum si roget me non dem quantum auri petit, si se cupit etsi quoque à me quæ rogat non impetret.

Septenarij sunt, neque difficulter emaculantur ita:

Ferri tantum, si roget me, non dem, quantum auri petit:
Si se cupiet, sic quoque à me, quæ rogat, non impetret.

Arilator nimirum is rogator erat, qui mutuam pecuniam gestiret sumere Kalendis Romanis, quam Græcis redderet. In Repedare.

Lucillius XXVI. *Rediße ac repedaße, vt Roma vitet gladiatioribus. Idémque. Sanctum ego à Metello Romam repedabam munere.*

Exemplo priori acutè amicissimus Palmerius legit, *Romam vt bitet gladiatoribus*, id est, *spectaculis gladiatoriis*. Reliqua arbitror ita scribenda: *Idem. Queis actis ego à Metello repedabam numero.* Numero idem quod celeriter, ocyus: vt omnes nôrunt.

In Posticum.

Lucilli. VIII. *Pistrinum appositũ posticum, sella, culina.*

Melius est, *oppositum postico, cella.* In Offendere.

Lucil. XXVI. *Si quod verum inusitatum autem ζητημάτιον offenderam.*

Suspicor verum esse, *verbum inusitatum, aut ζητημάτιον.* Ex eodem hoc libro quæ adferuntur apud Nonium in Apisci, Niti, Cordi est:

Et quod tibi magnopere cordi est, mihi vehemẽter displicet;
**Summis nitere naturæ opibus; at ego contrà vt dißimilis siem:*

D Vt ego

Vt ego effugiam, quod ego te inprimis cupere apisci intellego.

octonarij tres sunt, quos ita olim cohesisse non dubito, nisi quòd ante versum secundum quid videtur deesse: expressi autem sunt à Terentio Andria penè ad verbum. act. 2. sc. 1. ad fin.

———sed si id non potest,

Aut tibi nuptiæ hæ sunt cordi. Et mox:

Nuptias ego istas effugere malo, quàm tu adipiscier.

CH. *Reddidisti animum.* PA. *nunc si quid potes aut tu, aut tu Byrrhia,*

Facite, fingite, inuenite, efficite, quî detur tibi:

Ego id agam; mihi quî ne detur.

CAPVT X.

Eiusdem Lucillij versus cum Terentij & Virgilij compositi: tum adducta in medium & emendata insignis sententia.

SINE dolo dicam, valde gaudeo, cùm in imitationes incido optimorum auctorũ expressas de scriptis vetustiorum siue oratorum siue poëtarum. Vindicare enim mihi videor antiquitatis Romanæ studiosos, à calumnia certorum hominum, qui ex his ipsis semisepultis ruderibus, si quid ex vsu sit, cupidè sublegunt. Quare si qui Latinam linguam contaminari putant, ne illi eodem maledicto Terentium, Virgilium, è ceteris optimum quemque circumscribunt; quos hi nostri auctores habent. Certè respexerint ne ij quos posui ad Lucillij versus quos subiiciam, ipsi viderint: geminos quidem sibi inuicem esse nõn negabunt. Lucillius apud Nonium in Genius:

Curet ægrotum, sumtum homini præbeat, genium suum
Defrudet, alij parcat.

Teren-

Terentius, Phormione:

Quod ille vnciatim vix de demenso suo
Suum defrudans genium comparsit miser,
Id illa vniuersum abripiet.

Lucillius XXVII. Nonius, Mordicus.

Mordicus petere aurum ex flama, expediat è cœno cibum.

Terentius Eunucho.

E flama petere te cibum posse arbitror.

Lucillius XXVII. Nonius Proprium.

Cùm sciam nihil in vita proprium mortali datum esse.

Terentius, Andria.

Nihil ne esse proprium cuiquam?

Lucillius XXVII. Nonius, Pernix.

Fuimus pernices, æternum id nobis sperantes fore.

Virgilius, Æneide.

——Fuimus Troes, fuit Ilium, & ingens
Gloria Dardanidûm.

Sed hæc leuiora: adiiciam locum ex eodem Nonio in Dare, quem mendosè legi arbitror:

Lucillius lib. XXVI. *Animóque ægrotat vidimus corpore hunc signum dare.*

Scribo, *Animo qui ægrotat, videmus.* Philosophica sententia est, animi turbati indicium facere habitũ corporis; contrà, corpus doloribus confectum animo vegere. Vtroque enim animo & corpore hominem, id quod est esse, & viuere. Hæc adiecisse Lucillium ex duobus præterea fragmentis collego: quæ in septenarios recollecta cum hoc non pessimè composui:

Animo qui ægrotat, videmus corpore hunc signum dare;
Tum doloribus confectum corpus, animo obsistere.
Principio physici omnes constare hominem ex animo
& corpore Dicunt.

CAPVT XI.

Herere alicui. Numerus. Neglegi pro neglexi. Sacramenti militaris formula. Correctus Cicero Philippicis, & Terentius Adelphis.

PHILIPPICA XIII. omnes libri editi habent: *Est etiam Decius, ab illis opinor Muribus Deciis. Itaque Cæsaris munere Deciorum quidem multo interuallo per hunc præclarum virum memoria renouata est.* Non incommodè, absque libro veteri esset, qui legit: *numero Cæsaris hesit. Deciorum quidem.* Perspicuè rectum est, *numero Cæsaris hesit.* Herere alicui est implicari & irretiri alicuius consuetudine: idque potissimùm in vitio ponitur. Terentius Adelphis:

optumè est. Metui ne hereret huic.

Ita enim optimum fragmentum Coloniense, neque dissentit Donatus, atque ipse Demea primore hac scæna:

Vbi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquò: persuasit ille impurus, sat scio.

Eleganter ergo Cicero hunc Decium nomine dumtaxat commendatum hesisse ait non Cæsari sed numero Cæsaris: simul & colluuiem familiarium Cæsaris notans & huius Decij vilitatem, qui ei numerus tantùm fuerit, hoc est, precio aut loco nullo. Sic enim & Horatius: *Nos numerus sumus.*

Eadem infrà, epistola M. Antonij,

Theopompum nudum expulsum à Trebonio confugere Alexandriam neglexistis.

Idem liber, *neglegistis*: idque recipere mihi religio non erit. Locutus ita Æmylius Macer, teste Diomede: *Omnem auctoritatem neglegerunt.* Et affectasse obsoletas voces Antonium ex Suetonio constat.

Ali-

Aliquantò inferius:

At militibus inclusis opem fertis. nihil moror, illos saluos esse & ire quò lubet.

Melius scripti, *& ire quò iubetis.* Allusit ad sacramenti militaris formulam: *Ibo quò Senatus Populúsque Romanus iusserit.*

Capvt XII.

Sarcinare. Aciæ. Machinæ sarcinatricum. Nonius restitutus, & explicatus apud eum Varro.

Nonivs in Sarcinatrices.

Sarcinatrices non (vt quidam volunt) sarcitrices, quasi à sarciendo: sed magis à sarcinis, quòd plurimum vestium sumant. Varro ὄνος λύρας. Homines rusticos in vindemia incondita cantare, sarcinatrices in machinis.

Primùm verba Nonij emaculo, *quod plurimum vestium suant.* Vult sarcinare quasi frequentatiuum esse primigenij sui sarcire. Deinde in exemplo Varronis, fuit cùm legerem, *in aciis:* vt Catullus dixit, *in vino ludere.* Acus enim & aciæ sarcinatricum & phrygionum propriæ. Titinnius Barbato:

Phrygio fui primò benéque id opus sciui,
Reliqui acus aciásque hero atque heræ nostræ.

Sed muto iam nunc sententiam. Machinæ pergulæ sunt, in quibus sarcinatrices opus factitabant non hoc modò Mineruæ, sed alterum quoque illud, ni fallor, Veneris. Semper enim id genus mulierculæ hanc partem malè audiêrunt. Itaque Q. Cicero C. Antonio crimini ponit, amicam eum in Prætura de machinis emisse: De petitione Consul. *Quo tamen in magistratu amicam quam palam domi habêret, emit de machinis.* In magnis familiis vt ornatrices, vestiſpicas; ita sar-

ita sarcinatrices partem famulitij fuisse pars lapidis Romani indicat:

IVLIA . IVCVNDA
AVG. L. SARCINATR

CAPVT XIII.

Eloco pro illico. Plautus Menæchmis & Truculento emendatus: item Varro.

MENÆCHMIS, Scæna Vt ætas.

At ille mihi suppilat aurum & pallam ex arcis, modò
Me despoliat, mea ornamenta iam ad meretrices degerit.

Scribo, *ex arcis domo*: & versu secundo, *clam ad meretrices degerit*. Perpetuus in his vocibus error librariorum, & postulat sententia. Sic enim respondet mox Menæchmus.

Deosq; testor. SE. *qua de re aut cui rei rerum omnium.*
ME. *Me neque isti male fecisse mulieri, neque, quod me arguit,*
Hanc domo abs se surripuisse.

Quæ coniecturam meam ita probant, vt vltrà verbis nihil opus sit. Similem maculam eluam Truculento, Scæna Numnam tibi amabo.

Ego isti non munus mittam: iam modò ex hoc loco
Iubebo ad istam quinque perferri minas.

Versu priore & numeri euagantur supra plantam, vt aiunt; & vacillat sententia. Non enim à via, vbi tunc erat, perferri munus ad meretricem iussurus erat: sed à se domo. Quare restituo; *iam domo eloco Iubebo ad istam q. p. m.* Eloco & ilico promiscuè triuerunt Latini veteres: vt eosdem illum, ellum, ollum indifferenter vsurpasse testimonio sunt Grammatici & exempla scriptorum. Hoc cùm nescirent librarij (quid

autem illi non nesciunt?)pro captu suo emendarunt: si peruertere emendare est. Significant autem eæ particulæ & tempus, vt hîc & plerumq. alibi, & locum, vi veriloquij. Est enim eloco, quasi eo loci: & ab illico aduerbia τοπικὰ descendunt, illic & illi. Varro, ὄνος λύρας: apud Nonium in Mansuem.

Non vidisti simulacrum leonis è loco, vbi quondam subitò eum cùm vidissent quadrupedem Galli, tympanis adeò ferunt mansuem, vt tractarent manibus.

Non dubia correctio est, *eloco, vbi quondam*: quod & sibi iampridem venisse in mentem, mihi, cùm hæc legeret, significauit Palmerius. Infrà quiuis videt scribendum, *fecerunt mansuem.*

CAPVT XIV.

Mos antiquus laudandi nouam nuptam, & cur iactati in nuptiis fescennini.

NOTAVIT Nonius tali pro talis positum à Titinnio Setina, his versibus:

———accede ad sponsum audaciter:
Virgo nulla est tali Setiæ.

Nescio an aliis, mihi certè non persuadet: & nescio an scribserit Titinnius, *est tale Setiæ*: ad quam faciem est hoc Pomponij:

Simile est quasi cùm in cælo fulgit propter lunam lucifer.

Nam manifestò de puella siue puero sermo est. Eodem modo Titinnius alibi: *Formicæ pol persimile est rusticus homo.* Neque refugerunt Plautus, Virgilius, alij: apud quos exempla similia passim obuia, aut certè reperit in libro suo Marcellus extrito s, tali' Setiæ: quod more maiorum factum caudex ille non sensit. Atque hoc primùm. deinde ex illis verbis morem

antiquum elicio laudandi nouam nuptam: ita enim ferè accinebant· NVLLA TE HODIE PVLCRIOR. Id diligenter obſeruauit in Hymenæo Mallij doctiſſimus Catullus:

Tardet ingenuus pudor.
Quæ tamen magis audiens,
Flet quod ire neceſſe eſt.
Sed moraris, abit dies:
Prodeas noua nupta.
Flere deſine. non tibi
Aurunceleia periculum eſt,
Ne qua femina pulcrior
Clarum ab Oceano diem
Viderit venientem.

Quòd autem nimias laudes à Nemeſi vindicari & faſcino obnoxias credebant; feſcenninos ſtatim adiiciebant præfiſcini: hoc eſt, ad arcendum faſcinum, vt rectè interpretatur Feſtus. Id eadem hac fabula narrauit mihi Titinnius: nam cùm ita laudaret Setinam virginem pronuba, ſiue quæ alia fuit: interpellat altera,

Paulla mea amabo pol tud ad laudem addito
Præfiſcini.

Ita libri, & nollem virum eruditiſſimum aliter laudaſſe. Subiicit Cariſius, qui hoc fragmentum conſeruauit, explicandi cauſſa: *ne puella faſcinetur.*

CAPVT XV.

St. Cautes Terentij Heautontimorumenos correcta.

HEAVTONTIMORVMENO, Scæna Ain' tu, vulgò legitur:

Enim verò reticere nequeo, multimodis iniurius

Clitipho est, neque ferri potis est. Clin. audiendum hercle est tace.

Versu secundo neq. numeri pleni sunt,& stultè Cliniasilentium imponit Clitiphoni, qui nullus interloquatur, iam quidem. In MS. Coloniensi lego, *audiendum hercle est. Clit. quid est, tace.* Vnde litterula mutata verum me elicuisse spero.

Clin. audiendum hercle est. Clit. quid? C. st, tace.

Cùm audiendum Syrum Clinia censuisset,ira adhuc ardens Clitipho, quid, inquit, ego audiam scilicet: quæ priusquã eloqueretur, Clinia gestu & voce eum reprimit. St, silentij nota propria. Poëta vetus: *Harpocrates, digito qui significat st.*

Scæna, Quid isthuc?

Vel heri in vino quàm immodestus fuisti! Sy. factum.
CH. quàm molestus!

Malim, *actum.* Consternati serui & qui in fallaciis cùm manifestus teneatur paueat sermo est. neque adhuc colloquio se miscuit: vt intelligere possimus supparasitari eum Chremeti. Probant & quæ antè dixit, *acta hæc res est, perij.*

Scæna, Ego me non.

ME. Quid? isthuc times, quòd ille operam amico dat suo
CH. Immò quòd amicæ. ME. si dat. CH. an dubium id tibi est.

Dolor Chremetis postulare videtur: *ah, dubium id tibi est.* & verissimum hoc est ab aliis traditum, inuicem has particulas sæpissimè mutasse. Ita autem vt scribsi, aliâs semper Terentius. suprà hac fabula:

Mille numûm poscit. CH. & poscit quidem. SY. hui
Dubium ne id tibi est? Eunucho.
Ne id quidem tacebit Parmeno. PA. oh, dubium ne id est.

Scæna eadem.

——— *in me quiduis harum rerum conuenit,*

Quæ sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus, plumbeus.

Non moueo controuersiam huic loco: sed dissimulare nolo in MS. reperire me, *cautes:* non, *caudex.* & eam lectionem videri stabiliri verbis Chremetis infrà hac scæna,

Quot res dedere, vbi possem persentiscere,

Ni essem lapis.

Notú illud Virgilij de dura & immiti, *Marpesia cautes.*

CAPVT XVI.

Surdè audire. Surdo narrare. Græca mercede curare. Homo non sescunciæ. Correctus Pomponius.

SENTIO me leuiora nonnulla his meditatiunculis adspersisse, & quæ doctioribus fortasse non videbuntur digna, de quibus admoneantur. Mea tamen hæc sententia est, nihil leue esse, quod iuuentutem & bonas litteras quoquo modo doceat, neque, vt in veteri verbo est, sit crambe repetita. Quale fortean hoc erit, quod notaui illustrando loco Terentij Heautontimorumeno:

Ne ille haud scit quam mihi nunc surdo narret fabulam.

Prouerbij originem quærebam. Nam Erasmus hîc ariolatur, hospitem in surdum incidisse: multa eum diu nequiquã rogasse: eam rem consciis risui ac mox dicterio fuisse. scio ita fieri solêre, & nescire mallem: verùm lubet arbitrari, eum frustrà fuisse. Qui alterum loquentem parum attenderet; siue vecordia animi, siue quòd alibi esset: surdè audire vulgò dicebatur. Id didici ex Afranio: ex Verrino

Amentes [quibus animi non sunt] integri, surdè audiunt.

Inclusa

Inclusa his notis [ ] dele in Carisio, apud quem hoc fragmentum exstat. Sunt enim irreptitia. Idem indicat manifestius Propertius:

Ah pudeat, certè pudeat: nisi fortè, quod aiunt,
Turpis amor surdis auribus esse solet.

Et Plautus Casina:

Sed vxorem ante ædis eccam. hei misero mihi
Metuo, ne non sit surda atque hæc audiuerit.

Amans differri se sermonibus hominum non audit, vecordia animi: at ille Plautinus optat vxorem alibi cogitationibus fuisse, ne inaudierit verba sua. Vt igitur, qui hoc modo verba exciperet, surdè audire: ita qui illiusmodi homini loqueretur, surdo narrare dicebatur. Liuius III. Historiarum. *Haud surdis auribus dicta: impressione vna totum equitatum fudêre.* Addam non grauiora alia, Plautus Asinaria:

Cætera quæque vti volumus Græca mercamur fide.

Non minus venustè ~~Afranius~~, *Græca mercede curare:* cùm in emptione repræsentatur pecunia, non in diem est. Verba apud Nonium in Occupare, leuiter à me emendata.

———quæ tuleram mecum millia decem
Victoriatûm Græca mercede illico
Curaui, vt occuparem.

Ab eodem in Senica versus hic adducitur:

Pappus hic medio habitat senica non sescuncia.

Lego, *P. his in ædibus h. s. n. sescunciæ.* Vt Afranius, *homo non nauci*; Næuius, *non quisquiliæ*; Vatinius apud Ciceronem, *non semissis*; Plautus, *non assis, non trioboli:* ita hîc Pomponius, *non sescunciæ* dixit, de eo qui nihili & nullæ rei esset.

CAPVT

CAPVT XVII.

Rota fortunæ. Peculiares serui & ancillæ. Tunicæ laxæ. Tibullus illustratus locis aliquot.

VETVS verbum est, *dies diem docet:* ita in his litteris scriptor scriptorem explicat. Id adeò in mentem mihi venit è Tibulli versu lib. I. Eleg. VI.

At tu qui potior nunc es, mea furta caueto.
Versatur celeri fors leuis orbe citò.

Ita è suis excerptis vir doctissimus emēdat. Sed hauddubio è glossemate irrepsit illud, *citò:* & vera antiqua lectio est, *orbe rotæ.* De eadem fortunæ rota M. Tullius in Pisonem: *Cùm collegæ tui domus cymbalis & cantu personaret, in quo ne tum quidem, cùm illum suum saltatorium versaret orbem, fortunæ rotam pertimescebat.* Itaque etiam apud Plautum Truculento,

Verterunt sese memoriæ, stultust qui id admiretur.

reponendū arbitror, quod in suis MSS. repperit Lambinus, sed quid eo faceret non vidit. *Vertit sese rota vicissim, stultust qui id admiretur.*

Suprà lib. I. Elegia III.

At circa grauibus pensis affixa puella
Paullatim somno fessa remittat opus.

Vt adolescentulis seruuli custodes dabantur; ita puellis seruulæ, quæ in lanificio vnà essent, eas sectarentur & curarent: ij eæque, vt Iurisconsulti loquuntur, peculiares illis plerumque erant, hoc est in peculio. Captiuis:

Vendiditque patri meo te sex minis. is te mihi
Paruulum peculiarem paruulo puero dedit. Persa:
Sophoclidisca hæc peculiaris est eius Quò ego missus sum.

Et verò quæ curabant puellam aut in lanificio vnà erant seruolæ, Latinè circa illam esse dicuntur. Exemplum

emplum hîc in Tibullo habes, & Terentij Eunucho:
Abducit secũ ancillas: pauca quæ circum illã essent manent
Nouitiæ puellæ.

Lib. I. Elegia VI.

Tunc procul absitis, quisquis colit arte capillos
Effluit effuso cui toga lapsa sinu.

Rectè mutauit acutissimus Scaliger, cui hoc Gratiarum poëticarum sodalitium æternùm debebit, *laxa:* eique emendationi fulciendæ locus vnicus est infrà:
Nunc si clausa mea est si copia rara videndi
Me miserum, laxam quid iuuat esse togam.
Laxæ togæ & ad talos demissæ tunicæ probro erant, vt argumenta libidinosi & mollis animi. Cicero Inuectiua secunda: *Quos pexo capillo nitidos & imberbes aut bene barbatos videtis, manicatis ac talaribus tunicis, velis amictos non togis.* Plautus Pœnulo:
Sanè genus hoc mulierosum est demissiciis tunicis.

CAPVT XIIX.

Frater cibarius. Cibicida. Amicus ferentarius. Varronis fragmentum emaculatum & cum altero compositum.

Ex Varronis Satura ὄνος λύρας Nonius hæc adducit in Verutum,
Acerbus, qui tibi nihil mali fecerunt verutis ob artem præclaram.
Vt quidem hactenus leguntur, nulli rei; & non intellecto murmure verius quàm aliqua, obscura saltim, sententia. Vide tamen, si illis lucis quippiam correctione nostra accesserit. Lego enim, *ac ceruos q. t. n. m. f. verutis. ob a. p.* Emendationi huic fundus est locus alter ex eodem libro laudatus à Nonio in Venabulum: *Nempe sues syluaticos in montibus sectaris vena-*

venabulo, aut ceruos. Nam, audeo dicere: nihil verius, quàm hæc ita cohesiſſe.

Nempe ſues ſyluaticos in montibus ſectaris venabulo; aut ceruos, qui tibi nihil mali fecerunt, verutis. ob artem præclaram!

Inſectatio rei venaticæ eſt. Ex eodem libro adfert Nonius:

Tuus autem ipſe frater cibarius fuit Ariſtoxenus.

Fratrem amoris & amicitiæ ſignificationem habère notum eſt: hinc eleganter Varro fratrem cibarium dixit, qui congerroni ſuo impendio victum curat, eique tamquam pro cibo eſt: contrà qui aluntur, cibicidas Lucillius pari venuſtate nominat, lib. XXVII. *Viginti domi an triginta vel centum cibicidas alas.* Ita Plautus iocosè amicum ferentarium vocat, qui repentè opem fert & auxilium egenti amico. Trinumo:

———nam illum tibi

Ferentarium eſſe amicum inuentum intellego.

Quo loco alluſit ad ferentarios notum genus militum in exercitu Romano.

CAPVT XIX.

Quid niſi. Tempori. Andria Terentij verſus tres de coniectura conſtituti.

SCÆNA, Quid ais Byrrhia?

Quid tibi videtur? adeon' ad eum? B. *quid ni? ſi nihil impetres*

Vt te arbitretur ſibi paratum mœchum ſi illam duxerit.

Æſtuant priore verſu interpretes & variant libri: ſed meo animo nō peſſimè reſtitui, interpunctione paullum immutata. *adeon' ad eum* B. *quid niſi? nihil impetres; Vt te arbitretur,* &c. *Quid niſi* vetuſtè, quod nos teri-

mus

mus *quid ni*. Vſus eo vnicus Terentianæ venuſtatis amator Afranius.

Me auctore mater abſtinebis. quid niſi.

Mox ſubintelliges, *ſi:* vt frequenter & pereleganter Latini. Menæchmis: *Nam abſque te eſſet, hodie numquam ad ſolem occaſum viuerem.* Si nihil impetres ait; at metum certè iniicies parati adulterij.

Scæna, Adhuc Archillis.

Atque adeò in ipſo tempore eccum ipſum obuiam.

Libri MSS. adiiciunt, *Chremem:* & diſertim intetpres vetus idem agnoſcit. Quare nemo mihi quidquam credat, ni ſcribſerit Terentius:

Atque adeò tempore ipſum eccum obuiam Chremem.

Tempori idem quod oportunè, tempeſtiuè: idemque efferebant, tempore; vt heri here, veſperi veſpere, luci luce, mani mane. Epidico:

Aedepol ne iſtam tempore gnato tuo ſumus
Præmercati.

Vulgaria lectio ab interpretis verbis deprauatis manauit: quæ ita reſtituo. *Quid aliàs*] *cur aliàs. Tempore*] *in ipſo tempore, in ipſa oportunitate, in ipſo articulo.* Eadem labes contaminauit, vt mihi quidem videtur, locum eiuſdem huius fabulæ, Scæna vltima:

———CH. *ſaluos ſum ſi hæc vera ſunt,*
Colloquar. PA. *quis homo eſt? Charine in tempore ipſo*
mihi aduenis.

Scripti plerique omnes duabus vocibus hîc auctiores ſunt, *Adibo & conloquar:* quas homines religioſi, quòd verſus excurreret, recipere non ſunt auſi. atqui inducto gloſſemate nihil negocij erat & verſui & iniuria loco motis ſubuenire, hoc modo:

Adibo & conloquar. PA. *quis homo eſt? Charine tempori*
mi aduenis.

Et hæc

Et hæc probabo doctis fortasse: ceteri quid probent quid improbent manum non verterim.

CAPVT XX.

Plautus Asinaria emendatus.

ASINARIÆ Plauti scæna prima senex, à seruo per salutem suam suorumque adiuratus, ne verum reticeat, ita respondet:

Per Dium Fidium quæris, iurato mihi
Video necesse esse eloqui, quidquid roges.
Ita me obstinatè aggressus, vt non audeam
Profectò, percunctanti quin promam omnia.

Primo versu sententia heret. nihil enim per Dium Fidium seruus quæsierat. itaque mutârunt alij, *quæ quæris*: ego vnius litteræ mutatione malim, *quæ vis*. Ita me Dius Fidius amet, inquit (per eum autem deum iurat ex more, quòd sub dio esset) necesse esse video, eloqui me tibi omnia, ita me obstinatè aggressus es. Adiurauerat illum nempe per suam & suorum salutem, quæ obtestatio veteribus sanctissima erat. Appuleius Milesiarum 11. *Sic ille commotus: sed instantia Byrrhenæ, quæ cum adiuratione suæ salutis ingratiis cogebat effari perfecit vt vellet.*

Scæna, Hercle verò.

Metuo ne ille obscænarit meæ falsæ fallaciæ.

Laudat aliter Nonius, *Et vocum illic obscæuauit.* Corruptè, nemo negat: sed vnde nescio an verum elicuerim, *Ecquo nunc illic obscæuauit.* Ecqua, inquit, ille re mihi fallaciarum comitia vitiauit. Illic antiquè pro ille, vt omnes norunt. Terentius: *Quam illic qui petit vnde is sit thesaurus sibi.*

CAPVT

CAPVT XXI.

Tricari. Tricones. Reposcones. Abundare voluptatibus. Turpilij fragmenta emaculata.

THESAVRVS mendorum Nonius est: quantumuis inde multa tollas, plura semper supererunt. Turpilij in eo relliquias quas persanaui, volui quidem certè, iam dabo.

In Sublegere.

Turpili. Boëthun. Qui verba venatur mea pestis, ars cædat & sermonem hinc sublegat.

Rectè vir doctus, *arcedat*. Ego isthoc addo, vidêri & præcedentia malè affecta, legendumque:

———qui verba venetur mea,
Postis arcedat, & sermonem hinc sublegat.

Postis pro *postes* scriptum in errorem induxerat eundem illum, qui pro *accedat arcedat* ἀρχαϊκῶς exaratum non viderat. Ita autem ferè & Terêtius Phormione.

In Obsequela.

Turpilius Epiclero. Neque offerre hunc diutius errari & conqueri necesse sua obsequelæ.

Arbitror scribsisse poëtam, *Neque ferre hunc diutius tricari & conqueri, Nec esse sua obsequela.* Tricari est creditorem delectando frustrari, & spe inani ducere. Tricones enim mala & impedita nomina dicuntur. Lucillius:

Luciu' Cotta senex, Craßi pater huiu' PanatI
Magnus trico fuit nummariu' soluere nulli
Lentus.

Quo in loco multum risi Nonium. Lentus nulli soluere est eo ipso quod soluat nulli malè audiens & infamis. Lentum nomen, idem quod malum. Ad Atticum: *Teucris illa lentum sanè negocium.* Contra repo-

ſcones Ammiano flagitatores ſunt, qui aſſiduo con-uitio creditum repetunt. libro XXII. *Aegyptij controuerſi ſunt & repoſcones acerrimi.*

In Legere.

Turpilius Epiclero. Quoniam legere te optimum eſſe atque æquiſſimum: qua cum vegeta ætas & iubendum eſſe tibi.

Verba ſunt adoleſcentem cohortantis ad accipiendam condicionem vxoriam. Ea ſic corrigo, & in ſenarios, vnde excidêre, repono.

Quom legere te eſſet optimum atque æquiſſimum,
Qua cum vegenda ætas & viuendum eſt tibi.

Vegêre ætatem eleganter dixiſſe arbitror, pro exhilarare & iucundè traducere. Pomponius: *Animos Venus veget voluptatibus.*

In Caries.

Turpilius Leucadia. Ciperi, viden vt oſculatur cariem? num illunc illæc pudet?

Scribe, meo periculo: *Hei perij.* Fons mendi, quod *ei* pro *hei* ſcriptum fuit, & *perI*, pro *perij*.

In Immortalitus.

Turpilius Hetæra. Satíne vt meum cor voluptatibus dat, immortalitus ſe obtulit mihi hæc facultas.

Emendo: *Satine vt meum cor voluptatibus*
Abundat? immortalitùs ſeſe obtulit
Mihi hæc facultas.

Abundare voluptatibus multi vſitârunt; nec pote quicquam venuſtius. ita propemodum ipſe Turpilius Philopatro:

Mira lenitudine ac ſuauitate abundat.

Neque mirabitur euanuiſſe ſyllabas duas, ſimilitudine antecedentium deceptis librariis, qui ſcriptos libros triuerit. Stare voluptatibus, ferri hîc non poteſt.

teſt. Nihil enim minus quàm ſtat cor cùm gaudio delibutum eſt: fluit potius & lubrico quodam humore quaſi perfuſum abundat. Tum ſemper horrorem aut neglectum, certè quietem verbum ſtandi ſignificat: vt in illis ipſis exemplis, quæ à viro docto huc conferuntur, Titinnij, Siſennæ; præterea Virgilij illo, *Stat puluere cælum.*

CAPVT XXII.

Correctus Plautus Caſina & Moſtellaria.

CASINÆ Scæna, Sine modò rus veniam.

Receſſim cedam ad parietem: imitabor nepam.

E Feſto colligo veterem ſcripturam & germanam eſſe, *Receſſim dabo me ad parietem.* Dare ſe aliquò aut alicunde vſitatum Plauto & eius ſeculi ſcriptoribus. Moſtellaria, Scæna Hoc anno.

Clanculum ex ædibus me edidi foras.

Malim, *me dedi foras.* Eadem Caſina, in commemoratione flagitioſæ turpitudinis, quam Stalinus in ſe admiſerat:

Etſi malum merui, hac dabo protinam me in fugam. CL. *heus Stalino*

Amator. ST. *occidi! reuocor.*

MSS. Langij paullò aliter. CL. *ſta loco.* Non dubitabis verum eſſe, *ſta eloco.* Eloco idem eſſe quod illico ſupra docuimus.

CAPVT XXIII.

Fragmenta Turpilij aliquanta reſtituta.

PAVCA etiam num mihi ſuperant in Turpilio apud eundem Nonium. In Præſtolat.

Turpil. Pedio. Ego præstolabo illi, eo citante opicium

Corrige, *illico hîc ante hospitium.* In Condemnare.

Turpilius Leucad. Et amplius illam apparere condecet: quandoquidem voti condemnata est.

Tentabam legere, *Etiam thus illam apparare.* Loquitur enim de apparatu rei diuinæ.

Accusat. pro Ablatiuo.

Turpil. Epiclero. Sed vola, vt familia nostra officia fungatur sua.

Rectius existimo esse, *Sedulò vt.* Ibidem:

Turpil. Vis me potiri? fac ergo potiar quod volo.

Fuit cùm mutarem, *Vis me largiri:* sed destiti. Verba meretriculæ sunt ad amatorem inanem, qui verbis se postularet satis facere. Vis me, inquit, ductare: at tu argentum cedo. Adiiciam capitis supplendi versus duos ex eiusdem Turpilij Pedio, quos à Nonio in Leniuit & Intui adductos rectè, ni fallor, compuli:

Quando quidem amorem intercapedine ipse leniuit dies:
Tamen oculi longa intercapedine appetunt cupidè intui.

Tametsi, inquit, amorem tempus & interuallum loci exstinxerit: tamen videre multò post quam amaueris, volupe est. Lepida mehercule sentētia, & quam homines belli καὶ ἐρωτικοὶ veram esse non negabunt.

CAPVT XXIV.

In A. Gellio pauca animaduersa: & correcti versus Cæcilij.

PRÆLVCET nobis tamquã facem exemplo suo in hoc miscellaneo scribendi genere scriptor Atticarum Noctium: solus ille quidem ex tanta copia criticorum veterum relliquus; neq. tamen melius quàm ceteri boni auctores ab imperitis librariis acceptus.

Ex iis

Ex iis vulneribus paucula perſanaui, libro II. capite XXIII.

Nihil dicam ego quantoperè differat verſus vtriuſque eximius: ſit ſatis aliis ad iudicium faciendum exponi.

Vitium & in verbis eſt & in interpunctione. Lego, *N. d. q. differant: verſus vtriuſque eximios ſit ſatis &c.* Ibidem paullò infrá:

Quódque Menander præclarè & appoſitè & facetè ſcribſit, ea Cæcilius nequaquam potuit & quidem conatus enarrare: ſed quaſi minimè probanda prætermiſit, & neſcio quaſi mimica inculcauit.

Ita editiones veteres: recentiores emendarunt, *neſcio quæ mimica:* ego, *neſcio quæ à ſe mimica:* haud dubiò veré. Cùm, inquit, Cæcilius leporem Menandri non aſſequeretur, ſua neſcio quæ leuia & hiſtrionica eorum vicem ſuppoſuit. Mox Cæcilij verſus ita vulgãt:

Sed tua moroſa ne vxor quæſo eſt? quam rogas?
Qui tandem? tædet mentionis, quæ mihi vbi domum
Adueni, ac ſedi, extemplo ſuauium datat ieiuna anima.
Nihil peccat de ſuauio vt deuòmas vult quod foris potaueris.

Emendo & repono in numeros ita:

Sed tua moroſa ne vxor eſt quæſo? an rogas?
Qui tandem? tædet mentionis; quæ mihi
Vbi domum adueni, aſſedi, extemplò ſuauium
Datat ieiuna anima. Nil peccat ſuauio
Vt euomas volt, quod foris potaueris.

CAPVT XXV.

Aliuta. Aſſerere. Rudente Plauti duûm locorum correctio.

RVDENTE Plautina, principio prologi, his verſibus:

Qui est imperator diuûm atque hominum Iuppiter,
Is nos per gentes alium alia disparat.

magna mihi suspicio est, excidisse vocem antiquam, & scribendum esse, *alium aliuta disparat.* Aliuta antiquè est aliter: vnde hoc in legibus Numæ regis; *Si quis aliuta faxit, ipsos Ioui sacer esto.* Eadem, Scæna Nunc id est:

Nec vlla specula est, quæ salutem afferat.

Omnino rectum esse existimo, *quæ salutem asserat.* Spes salutem non adfert, sed promittit: animo certis rationibus inducto. Asserere autem confirmare est, caussis cur ita sentias expositis. Cicero Lælio: *Nihil igitur asserunt, qui in re gerunda senectutem versari negant.*

IANI

IANI GVLIELMII VERISIMILIVM LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

Interdare. Bonis emungi, eluere. Offrenari. Plautus Captiuis emendatus, &, si fortè, Rudente.

VSAS ipsas mihi demereri videor, Plauti vulneribus cùm medeor. neque immerito fortasse: si verum est, quod viri doctissimi affirmarũt, eas, si Latinè loquerentur, Plauti verbis sermonem texturas fuisse. Ea re lubens meritò feci Captiuis eius aliquot malè affectis membris remedium vt properarem. Scæna, Iniicite huic actutum.

Quando ego te exemplis pessumis excruciauero,
Atque ob sutelas tuas te morti misero
Vel te interiisse, vel periisse prædicent,
Dum pereas, nihil interdico, dicant viuere.

Versu postremo emendo, *Dum pereas, nihil interduo.* Nihil interdare, susque deque facere est ϗ ἀδιαφορεῖν. Sic idem Plautus ciccum, floccum non interdare in eadem significatione vsurpat, Trinumo.

Sed enim tu qui sis, qui non sis, floccum non interduim.

Et Rudente:

Eluas tu an exungare ciccum non interduim.

Vbi, ne quid dissimulem, malim legi, *Eluas tu an emungare.* Dixerat Charmides: *cho an te pœnitet*

 In mari

In mari quod elaui, nisi hîc in terra iterum eluam?

Alludens ad naufragium suum & formulam, qua decoctores & damnosi bonis eluere dicũtur: cui subiiciens seruulus, mihi, inquit, susque deque est, bonis eluas, quod fortunæ aut luxus est; an hisdem emungare, quod dolis & technis fieri norunt, qui Latinè sciunt: & accidisset Charmidi, si vestem mutare induxisset animum. Quamquam non negem ad frictiones & lauationes veterũ potuisse respexisse poëtam. Ita vt hoc in medio relinquo; ita, nisi admodum fallor, docti non negabunt rectè à me constitutum locum Captiuis: vt & hunc, eadem Scæna.

Quod absque hoc esset, qui mihi hoc fecit palàm,
Vsque offerre natum suis me ductarent dolis.

Ridiculè interpretatur Lambinus: atqui ipsi commentum placet. Langiani libri, *oferenatum.* tu lege, meo periculo: *offrenatum.* Offrenati dolis, qui veluti capistro ori iniecto dolis deuincti quolibet ductantur. Vsurpat Plautinæ elegantiæ diligens imitator Appuleius, libro De Asino sexto: *Hunc* (de Cerbero loquitur) *offrenatum vnius offulæ præda facilè præteribis.* Scæna quæ hanc præcedit:

Ita mihi stolido suis os subleuere offuciis.

eiusdem Langij libri, *stolido vorsus os.* Corrigit Lambinus, *sursum vorsum.* satis audacter mehercule; & propius libros scriptos ego, *vorsutis os subleuere offuciis.*

CAPVT II.

Exsilij causa solum vertere. Fatiscere. Cicero epistola ad Brutum emaculatus.

SVDIFFICILE est plurimis bonorum auctorum locis subodorari inculcatam lectionem & à genuina

nuina dignoſcere: ita veteratoriè ſæpenumero graſſata eſt correctorum licentia. Quin immò falleret ſæpenumerò & pro vera probaret, abſque teſtibus idoneis vetuſtè deſcriptis membranis eſſet. Eiusmodi, ſi quis alius, locus eſt Ciceronis ad Brutum & Caſſium, epiſtola D. Bruti. *Qui ſi ita ſe habet, vt quemadmodum audiebam de Graceio confligi cum eo ſine periculo non poſſit: non ille mihi fugiſſe à Mutina videtur; ſed locum belli gerendi mutaſſe. Itaque homines alij fracti ſunt: nonnulli etiam conqueruntur, quod perſecuti non ſitis.* Sine ſuſpicione mendi, abſque libro veteri eſſet doctiſſimi viri & mihi amiciſſimi Godeſcalci Steuuechij: qui rectè, ſi quid iudico, legit, *ſed ſolum belli gerendi mutaſſe.* Qui exſulatum ierunt ſolum mutaſſe ſeu vertiſſe exſilij cauſſa dicuntur. Paradoxo IV. *Quos leges exſilio affici volunt, exſules ſunt, etiamſi ſolum non mutarunt.* Philippica V. *Habent enim legitimam excuſationem exſilij cauſſa ſolum vertiſſe, neque eſſe poſtea reſtitutos.* Ita hic perurbanè ait Antonium ſolum mutaſſe non exſilij cauſſa, ſed belli gerendi: ſic enim ſæpè loquitur omiſſo eo, quod de ſuo certatim adiecere correctores, *cauſſa.* Mox quæ ſequuntur plerique omnes MSS. ita concipiunt; *Itaque homines alij facti ſunt:* idque tuetur & explicat Manutius. Mihi tamen litterulæ traiectione eleganter emendari videtur, *homines alij fatiſcunt.* Fatiſcere eſt labaſcere & ab animi alacritate deficere. Tacitus: *Donec fatiſceret ſeditio & ſua quiſque in tentoria dilaberetur.* Sed viderint viri docti; quorum iudiciis & hoc & ceteras meas obſeruatiunculas libens meritò ſubmitto.

CAPVT III.

A se spernere. Virtus. Maculam eluere. Fusti pectere. Plautus Sticho correctus & Ennius apud Nonium.

AD Plauti Captiuos, vnde modò discessi, redeo. Scæna, Nunc illud est.

Nunc spes opésque auxiliáque à me segregant, spernúntque me.

Propè est vt adfirmem scribsisse Plautum, *spernántque se.* Spernere disiungere & segregare est. Exemplum Ennij laudat Nonius in hoc verbo, Hectoris lytris. *Melius est virtute ius. nam sæpe virtute mali nanciscuntur ius, atque æquum se à malis sperni procul.* Corrigo & repono in numeros, *Melius est*

Virtute ius. nam sæpe virtutem mali
Nanciscuntur; ius atque æquum sese à malis
Spernit procul.

Aurea planè sententia, & quàm dolendum esset latuisse in corruptela diutius. Virtute intelligit robur & vires corporis. Glossarium vetus: *Virtus* ἀρετὴ, ἀνδρία, ἰσχύς, δύναμις: aut, certè animi inconsultam ferocitatem. Eadem Captiuis. Scæna Quanto in pectore.

HE. *Pol mærores mi antevortunt gaudiis.* ER. *noli irascier,*
Iam ego ex corpore exigam omnis maculas mærorum tibi.

Langius in MSS. suis repperit, *ex corpore exuam*. Non certius meridie lucere, quàm hîc scribendum, *eluam*. Eluuntur propriè è veste maculæ: inde ad animum transtulit etiam Pœnulo:

Inest amoris macula huic homini in pectore
Sine magno damno quæ elui neutiquam potest.

Scæna

Scæna eadem.

Nam hercle nisi mantiscinatus probè ero, fusti plectito.

Rectius iidem libri, *pectito*. Ita Menæchmis: *pecte os pugnis*. Et hinc *depexum dare* Terẽtio malo multare est.

Capvt iv.

Actores. Miluina. Externatus animi. Loca lautia. Restitutus Appuleius pluries.

Appvleii libro secundo in festiua illa narratione Telerephontis malè hæc vulgò leguntur:

Et conuersa Philodespotum requirit auctorem, eique præcepit, bono custodi redderet sine mora præmium.

Scribo, *requirit actorem*. Actores in seruilibus officiis, quibus peculium domini & rationes curæ erant: qualem se facit ille Asinaria Leonida, *qui res rationésque heri Ballionis curo, argentum accepto, expenso, & cui debet dato.* Paullò pòst:

Sic in modum superbi iuuenis Adoni vel musteluacis peplis laceratus & discerptus domo proturbor.

Portentum verbi hoc quidem, musteluacis: sed vide, si rectè diuinaui, *vel misellii Acis piplis laceratus*. Vt ob amorem inquit lacerati sunt Adonus & Acis, alter à Marte in aprum conuerso, à Polyphemo alter: ita ego perulantiam verbi, pugnis & piplis discerptus, lui. Mox:

Sic ille senex lamentabiles questus singulis instrepebat. sæuire vulgus interdum, & facti verisimilitudine ad criminis credulitatem impelli.

In prioribus malim, *questus singultiens strepebat*. Dixit enim paullò antè: *Voce contenta quidem, sed assiduis singultibus impedita*. Posteà certa emendatio est, *vulgus incertum*. Virgilius in re simili:

Scindi-

Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

Idem Appuleius libro III.

Tu ne vltima non ceſſas ſubinde lectorum iuuenum capillamenta ſubripere.

Neſcio an verum ſit, *Tu ne miluina*: vt ad rapacitatem eius auis alludat, vt & Q. Frater apud Ciceronem: *Renunciatur mihi Licinium plagiarium cum ſuo pullo miluino tributa exigere.* Ita Plautus vehementem cibi appetentiam miluinam nominat, ab eiuſdem auis edacitate. Menæchmis:

Madida quæ mihi appoſita in menſa miluinam ſuggerant.

Eodem libro.

Sic exterminatus animi attonitus in amentia vigilans ſomniabam: defrictis adeò diu populis an vigilarem quærebam.

Lubens legerem, *externatus animi.* Catullus:

———aſſiduis quam luctibus externauit
Spinoſas Erycina ſerens in pectore curas.

Poſtea ſcribo, *pupulis*: poſtulante ſententia. Aliquanto pòſt:

Atque ego rebar &c. equum illum meum hoſpitium ac loca lauta mihi præbiturum.

Lego, *loca lautia.* Innuit ea quæ Romæ legatis præbebantur loca lautia. Liuius XLVII. *Conſulti ab M. Iunio Cos. patres, ſtantibus in Comitio legatis, an loca lautia, ſenatúmque darent, nullum hoſpitale ius in iis ſeruandum cenſuerunt.* Et corruptus in hoc verbo etiam aliâs; ſed locus nunc non ſuccurrit; Appuleius.

CAPVT V.

Sparti. Tages. Emaculatus Cenſorinus, & fragmentum L. Attij.

LVCVLENTVS ſcriptor Cenſorinus eſt, quem-

que magnoperè intererat rei litterariæ minus aliquando deprauatum manibus eruditis teri. In eo non longè à principio vulgò editur:

In quo non vt plerisque mos est aut hic aperta philosophia præcepta ad beatè viuendum quæ tibi scriberem mutuatus sum.

Optimus liber MS. paullò aliter, *aut ex hic apertè.* Manifesta veritas legendum esse, *aut ex ethica parte philosophiæ*: & id vincunt planissimè quæ inibi sequuntur. Mox sub finem capitis tertij:

Vt in Arcadia fertur regione Erichthonius humo exortus: & in Colchide vel Bœotia consitis anguis dentibus armati partus.

Idem liber, *dentibus armatis partotoe.* Quod tamquam manu me duxit ad eruendum verum, *armati spartoe.* Spartoe, siue mauis σπαρτοὶ, mythologis non Græcis modò sed & Latinis dicti fratres Cadmei & in Colchis satu dentium enati. Varro rerum humanarum XXV. *Ego Sparta apud Homerum non plus spartum significare puto, quàm Spartos qui dicuntur in agro Thebano nati.* Meminit & Ammianus libro XIX. etiam Euripides cùm aliâs, tum Phœnissis his versibus:

χθὼν δ' ἀντὶ καρποῦ καρπὸν, ἀντίθ' αἵματος
αἷμ' ἢν λάβῃ. βέβρειον, ἕξετ' δυσμενῆ
γῆν, ἥ ποθ' ὑμῖν χρυσοπήληκα στάχυν
σπαρτῶν ἀνῆκεν. ἐκ γένους δὲ δεῖ θανεῖν
τοῦδ', ὃς δράκοντος γένυος ἐκπέφυκε παῖς.
σὺ δ' ἐνθάδ' ἡμῖν λοιπὸς εἶ σπαρτῶν γένους,
ἀκέραιος, ἔκ τε μητρὸς ἀρσένων τ' ἄπο.

Versus penultimi translatio L. Attij etiam nunc exstat à Nonio conseruata, in Antiquior:

Attius

Attius Phœnissis ab dracontis: surpe amata exoratus genere antiquior.

Quis non videt, quàm hæc corrupta? olim aliter, iam proximè ductum litterarum malo corrigere:

———ab dracontis es

Stirpe armata exaratus, genere antiquior.

Exaratus, si rem spectes, σπαρτὸς est. agrum enim consitum qui dicit, eundem aratum, vt Grammatici loquuntur, adsignificat. Reponendum id verbum hoc quoque Censorini loco paucis interiectis versibus:

Nec non in agro Tarquiniensi puer dicitur diuinitus exortus nomine Tages.

MS. *diuinitus exoratus.* Quis dubitet verum esse, *exaratus.* M. Tullius De Diuinatione II. *Tages quidam dicitur in agro Tarquiniensi cùm terra araretur, & sulcus altius esset impressus, extitisse repente & eum affatus esse qui arabat.* Vide porro quæ sequuntur illico & Ammianum Marcellinum libro XXI.

CAPVT VI.

Tentio. Tentigo. Tendere. Mors Aristotelis. μοῖρα Morta. Ex eodem Censorino menda aliquot sublata.

EIVSDEM Censorini, vbi de seminis profluentia philosophorum controuersas opiniones recenset, locus ita vulgatur: *Hipponi verò Metapontino, siue, vt Aristoxenus auctor est, Samio ex medullis profluere semen videtur, idque eo probari quod post admissionem* (ita rectè MS.) *medullas vtpote exhaustas non reperiat: sed hanc opinionem nonnulli refellunt, vt Anaxagoras, Democritus, Alcmaon. hi enim post Gracam contentionem non medullis modò, verùm & adipe multáque carne mares exhauriri respon-*

respondent. In quibus verbis, quid sibi velint illa, *post Græcam contentionem*, nullus video: & mirum, ni vera est coniectura mea, *post gregum contentionem*, siue potius, vt Palmerio nostro videbatur, *tentionem.* Vitiando loco fuit cognatio litterarum C. & G: quæ in multis promiscuè & scribebantur & efferebantur. Sic eadem esse cerro, gerro; calbei, galbei; acetare, agitare ex Grammaticis notum est. Græcum ergo pro gregum antiquè scriptum cùm offenderet nescio qui tenebrio, loco nebulam quam dispulimus offudit. Tentionem accipio ὁρμὴν εἰς συνουσίαν. tendere enim in obscænis est: vnde tendere qui libidinantur, & tentigo ὁ πριαπισμὸς in carmine Ithyphallico.

Idem Censorinus Capite V.

Aristotelem Stagiriten reperit: sed hunc ferunt naturalem stomachi infirmitatem variásque morbidi corporis offensiones adeò virtute animi diu sustentasse, vt magis mirum sit ad annos LXII. eum vitam pertulisse, quàm vltra non pertulisse.

Primùm τῷ *repperit* syllaba vltima in MS. in litura erat. vnde mihi suspicio est fuisse, *reperio.* Reppererat quod scribit lectione veterum βιογράφων: è quibus Diogenes prodidit Aristotelem cùm annos tredecim in Lyceo scholas habuisset, secessisse in Chalcidem, ibique anno ætatis sexagesimo tertio morbo esse confectum. Posteà malim scribi, *quam vltrà non protulisse.* Suauior enim est παρονομασία & sententia apertior. Mirum ait esse, perseuerare in vita eo vsque potuisse; tantum abesse, vt etiam porro eam extendere potuerit.

Idem Capite IIX.

Nam vt alia occasum alia stationem faciant, nósque omnes

omnes hac sua disparilitate pariter afficiant solis fieri potentia.

Locus vix suspectus vitij: sed optimæ membranæ habent, *hac sua disparilitatem peritura.* Vnde non difficilimum fuit elicere: *dispari temperatura.* Dispariter astra temperata sunt, ab iisque nos omnes afficimur, sed non pariter siue eodem modo, quod tinnit vulgata lectio, sed diuersimodè.

Idem Capite IX.

Sunt autem hæ particulæ in vnoquoque signo tricenæ, totius verò Zodiaci numero CCCLX. *has μέρη Græci vocant, & hæ particulæ nobis veluti fata sunt.*

Plinius MS. *has μοίρας Græci cognominarunt: eò videlicet, quod eas fatales nuncupant μοίρας.* præclarè; leuiter tamen immuto, *quod deas fatales.* μοῖραι Parcæ sunt. Apollodorus: ἐκ μὲν οὖν θέμιδος τῆς οὐρανοῦ γεννᾷ (ὁ ζεὺς) θυγατέρας, ὥρας, εἰρήνην, δίκην, μοίρας κλωθὼ, λάχεσιν, ἄτροπον. Addo isthuc μοῖραν vetustissimos Latinos Mortam transtulisse. Liuius Odyssea:

Quando dies adueniet, quem Morta profata est.

CAPVT VII.

Rata vota. Resignare. Læna. Discingere. Emaculati versus aliquot Martialis.

ELEGANS, meo animo, poëta Martialis, & è quo festiuitatis & eruditi leporis multum haurire est: fuisset tamen haud dubio aliquantò amplius, si morem maiorum æmulari, quàm sæculum suum imitari; & sua interdum quàm epigrammatum lingua loqui maluisset. In eius libro IX. quædam non magnæ rei quæ sparsim notaui studiosos poëtices non celabo,

Epigram-

Epigrammate XIIX.

Latonæ venerande nepos, qui mitibus herbis
Parcarum exoras pensa breuésque colus,
Hos tibi laudatos dominorum voce capillos
Ille tuus Latia misit ab vrbe puer.

Versu tertio in MS. erat quem ab optimo & eruditissimo theologo Iacobo Huttero habui, *domino rata voce.* Non dubitabis, quin scribendum sit, *Hos tibi, laudatos domino, rata vota* c. Ratum votum, cùm is qui damnas voti est sese exsoluit: quod hîc facit Earinus, misso ad Apollinem capillitio.

Epigrammate XXXVI.

Verba ducis Daci Cattis mandata resignas
Victricem laurum quam venit ante vides?

Nihil principi Dacorum cum Cattis, & benè idem liber, *cartis mandata.* De epistolis poëtam loqui clamat verbum illis proprium, *resignas.* Adeò, inquit, impudenter garrulus es Philomuse & mendax, vt principum quoque remotissimorum secreta litteris commissa non ignorare videri velis.

Epigrammate L.

Dum noua, dum nitida fulgebat splendida lana,
Dúmque erat auctoris nomine digna sui.

MS. *leua.* Suspicor reponendum esse, *lana:* quod integumentum exterius est, & ab ea parte splendor togæ conspicuus.

Epigrammate CIV.

Peltatam Scythico discindit Amazona nodo:
Addidit Arcadico terga leonis apro.
Aeripedem syluis ceruum, Stymphalidas vndis
Abstulit, à Stygia cum cane venit aqua.

Optimè MS. *discinxit Amazona:* hoc est, vt interpre-

catur Ausonius: *Threiciam sexto spoliauit Amazona balteo.* Deinde idem liber habet, *Stymphalidas astris:* ad historiam aptius. nam volantes eas Hercules deiecit. Seneca:

Solitásque pinnis condere obductis diem
Petiit ab ipsis nubibus Stymphalidas.

Neque tamen malè vulgati. Stymphalum enim fl. istæ furiæ habitabant.

CAPVT IIX.

Exefficio. Curiosi, prouerbium. Correcta fragmenta Afranij & Nauij: & illustratus Plautus.

NONIVS in Extundo.

Afranius Epistula. Atque adeo extundo, ex officio datur mihi custodiendus.

Repone verbum antiquum, *extundo, exefficio.* Truculento: *Numquam hoc vno die exefficias opus.*

In Contendere.

Afran. Epist. Non licet me qua contendisset ita peruenire.

Editio vetus, *contendissem.* Diuido verbum & lego, *qua contendi semita.*

In Serius.

Afran. Priuigno. Non ego te noui tristem, seruum, serium.

Malim, *tristem, toruum, serium:* aut certè, quod G. Stewechio placebat, *sæuum.*

In Caries.

Afran. Priuigno. Nemo illa viuit carie curiosior.

Rectius MS. *curiosior.* Curiosi, vulgi dicterium in graciles & macilentos: quasi ij curis semet conficerent & macerarent. Hoc adieci, vt illustrarem locum Plauti Aulularia. ✕ Nimiu' lubens.

Etiam

Etiam agnum misi. E V. *quo quidem agno sat scio*
Magis curiosam nusquam esse vllam bestiam.
M E. *Volo ego ex te scire qui sit agnus curio.*
E V. *Qui ossa atque pellis totust, ita cura macet.*

In Timos.

Næuius Lycurgo. Iam ibi nos aduenientes duplicant timos vapósque.

Corrigit Iunius, *timos Panos*; & intelligit τὸ πανικὸν: quod manes eius me condonent, non rectè. Potius litteris transpositis legendum, *timos pauósque*. Vtrumque in exercitu formidolosum esse indicant templa Romæ, Pauori & Pallori iam inde à Tulli regis temporibus sacrata, & Salij Pauorij & Pallorij iræ horum dæmonum auerruncandæ instituti.

In Melos.

Næuius Lycurgo. Suauè summum melos.

leue mendum, sed quod plerosque fugit: corrige, *suauisonum melos.*

CAPVT IX.

Reprehendere. Omnes inimicos repperire, prouerbium. Raui. Correctus Plautus Epidico, Terentius Andria.

NON abs re Epidicum suam tantoperè amauit ipse Plautus, fabulam inuentione arguta, sermone terso & facetiis affluenti: tum omni arte scænica expolitam. Eius primo statim versu:

Heus adolescens. T H. *quis properantem me prehendit pallio?*
E P. *Familiaris.*

Libenter correxerim, *properantem reprehendit*. Reprehenduntur propriè, quos in via assecutos prehenso pallio remoramur, aut serui fugitiui, cùm è fuga re-

trahuntur. Milite: *Vel illæ quæ me here pallio reprehenderunt*. Bacchidibus:

Aufugero herclè, si magis vsus venerit,
Si ero reprehensus, macto ego illum infortunio.

Inde transitione in aliud se reprehendere Terentio est animum iam iam exiturum quo non opus est veluti retrahere. Adelphis: u. et act. 4.

Sensi illicò, id illas suspicari: sed me reprehendi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem ac fieret palàm.

Ita optimum fragmentum Coloniense, omninò melius quàm editi libri, me repressi tamen. quod quia tritius esset à sciolis huc inculcatum apparet.

Scæna, Rem tibi sum.

Qui inuident, omnis inimicos mihi isthoc facto repperi.
Non me fugit, sententiam hinc elici non incommodam. Placet tamen impensius, *Quin vide, omnes.* & id aptius ad consecutionem orationis est. Prouerbialiter iactabant, omnis se inimicos repperisse, si quam rem aduersus multorū, suorum inprimis sententiam aggressi essent. Terentius:

Per omnis tibi adiuro deos, numquam eam me desert-urum,
Non si capiundos mihi sciam esse inimicos omnis homines.

Scæna, Malè morigerus.

ST. *Ego te seruabo.* EP. *adepol ne illi melius, si nacti fuant·*
Sed quis est hæc muliercula & illic rauistellus qui venit.

Non heri aut hodie primùm de hoc loco disceptatum: sed iam ante Festi tempora, quantum video. quid enim aliud caussæ arbitremur, cur ille hîc modò grauastellus agnoscat, modò rauistellus? vtrumque certè explicat; cùm alterutrum tantùm verum esse possit. Mihi, si fas est contra veterum Grammaticorum

ticorum auctoritatem niti, suspicio adhesit, fortean olim fuisse:

Sed quis est isthæc muliercula & illic rauus: ellus qui venit.

Rauus cui canitie caput iam interspergitur. vnde rauam lupam Horatius dixit pro cana: & Varro, oculos rauos; pro glaucis siue cæsiis. Ellus δεικτικὸν est, vt in Terentio: Andr. act 5. sc. 2.

Nescio qui senex modò venit: ellum, confidens, catus.

ad quem locum operæ erit videre, quæ notârit Donatus. Hanc tamen coniecturam meam vt veram esse non præsto: ita fraudi mihi apud viros bonos & eruditos futurum non spero, quid mihi leuiter videretur indicasse.

CAPVT X.

Tempori. Magis magísque. Scuta proiecta. Emaculata fragmenta Sisennæ.

IN L. Sisenna magnam iacturam fecerunt Romanæ litteræ, non solùm historiæ caussa, qua vicit omnes superiores: sed etiam linguæ ipsius, cuius bene gnarum fuisse & Cicero testatur & indicio sunt fragmenta quasi gustus cuiusdam caussa relicta nobis in libris Grammaticorum. In iis hæc obseruabam.

Nonius in Manipulus.

Sisenna lib. III. *Conuictus tamen & tempora singula constituit, & manipulos sicut steterat obuerti iussit.*

Emendo, *& tempori signa constituit e. m. s. steterant.* Tempori sæpè idem quod numero & celeriter. Rudente: *Vigilare hominem oportet, qui sua vult tempori conficere negocia.*

In Diſcedere.

Siſenna Hiſtor. IV. *Armata dextra ducti magíſque in latitudinem diſcedunt.*

Scribendum, *Armati d. d. magis magíſque in latitudinem.* Elegans eâ geminatio, & frequens optimo cuique ſcriptorum veterum. Ad quod exemplum Aulularia Plautus vſitauit, plus pluſque: minus minúſque.

Plus plúſque iſthuc ſoſpitent quod habes. Et:
At ille verò minus minúſque impendio
Curare minúſque me impertire honoribus.

Itaque haud ſcio ánne exciderit vocula apud Terentium Eunucho:

———*& quia conſimilem luſerat*
Iam olim ille ludum, impendio magis animus gaudebat mihi.

ſcribendumque ſit, *impendio magis magíſque.* Certè eam lectionem neque numeri excludũt, & ſententia propè flagitat. Sed ad Siſennam redeo.

Macrobius Saturnal. VI. IV.

Sed & Siſenna in ſecundo dixit. Et Marſi propius ſuccedunt, atque ita ſcutis proiectis tectis ſaxa certatim lenta manibus coniiciunt in hoſtes.

Corrigo, *ſcutis proiectis tecti ſaxa certatim lecta manibus.* Proiecta ſcuta dixit obtenta & obiecta ictui hoſtium, & ita accepiſſe Macrobium docet verſus Virgilij: *proiecto dum pede læuo Aptat ſe pugnæ.*

CAPVT XI.

Oram orationis adhibere. Ora pro rei initio. Miles Plauti emendata.

MILITE, Scæna Mihi ad enarrandum.

Ego quanto citius poſſum mihi nauem paro.

Suſpicor reponendum verbum vetus, *Ego quantocyus poſſum.* Mox:

Vbi ſumus prouecti in altum, id quod volunt,
Capiunt prædones nauem illam vbi vectus fui.

Nugæ ſermonis, *id quod volunt.* quis enim exiſtimet eos noluiſſe capere nauem, quam adorirentur? Cenſeo corrigendum eſſe, *illicò aduolant Prædones, capiunt.* Fons corruptelæ vicinitas litterarum D & L, & C & Q.

Scæna, Rem omnem.

———meretricem commoneri
Quam ſanè magni referat mihi clam eſt. quin ego me fruſtro
Poſtquam admiſêre aures tuæ meæ moram orationis
Tibi dixi, miles quemadmodum potis eſſet deaſciari.

Rectè è veſtigiis Vaticani elegantiſſimus Lipſius, *Poſtquam adbibêre:* ſententia tamen nihilo magis aperta eſt, quam immutatione non magna præclarè (quid enim vetat dicere, quod ſentio?) reſtitui:

———meretricem commonêri
Quàm ſanè magni referat, nihil clam eſt. quin ego vltrò,
Poſtquam adbibêre aures meæ tuæ oram orationis,
Tibi dixi &c.

Meretricem, ait, in maleficio monere nihil opus eſſe, palam eſt; vtpote quæ omnes moles maleficas domi habet. Etenim me vide, quæ tibi, ſimul exorſus es narrare de circumueniendo milite, vltrò modum eius rei perficiendæ oſtendi. In prioribus editiones veteres expreſſi; vnum dumtaxat auſus ex *fruſtro* facere *vltrò*: quod & ſententia, & numeri flagitant, neque ita longè abit ab alterius vocis veſtigiis. Neque morari hîc lubet, dum oſtendam quàm ineptè

hactenus libros obsederit, *mora*. Orationis oram adbibere est sermonem degustare: translatione à ripis quæ aquam imbibunt venustissimè ducta. *Et est ora non tantùm terræ, sed cuiuscumque rei initium*, ait Festus. Cæcilius:

Oram reperire nullam, quam expediam, queo,

Ennius:

Qui potis ingentis oras euoluere belli.

CAPVT XII.

De silicernio notata quæpiam. λίχνοι. Rapere de rogo cænam. Bustirapi. Correctæ glossæ veteres. & apud Nonium Varro.

SILICERNIVM notum est conuiuium funebre fuisse: illud fortassis non perinde manibus defuncti ab exsequiis oblatum, neque fas fuisse degustare ex eo quidquam, qui intulissent; sed tantùm cernere silentio: vnde veriloquium eius nonnulli deducunt. auctor in Adelphos Donatus, & Glossarium vetus: *Silicernium*, περίδειπνον. λύχνοις γὰρ ἅπτειν ἐν πένθει οὐ θέμις. Arbitror enim litterulæ mutatione rectè restitui, λίχνοις. οἱ λίχνοι Hesychio ὀψοφάγοι sunt: ij aderant quidem, sed nihil gustabant. Caussa cur abstinêrent, ne funestarentur. nam quisquis eorum quæ manibus libantur quippiam siue ederit siue biberit, funestatur. Inde in maledictis & exsecrationibus, cænam è rogo rapere. Catullus:

Vxórne Meni, sæpe quam in sepulcretis
Vidistis ipso rapere de rogo cænam:
Cùm deuolutum ex igne prosequens panem
A semiraso tunderetur vstore.

Tibullus:

Ipsa fame stimulante furens escásque sepulcris
Quærat & à sæuis ossa relicta lupis.

Et qui lucri caussa nefanda omnia subire non verebantur, bustirapi audiebant. Pseudolo:

——iam ego te differam dictis meis
Impudice. BA. *ita est.* PS. *scelește.* BA. *dicis vera.* PS. *verbero.*
BA. *Quippini.* PS. *bustirape.* BA. *certè.* CA. *furcifer.*
BA. *factum optumè.*

Neque verò in ipsis tantùm exsequiis conficiebatur silicernium: sed instaurabatur quotannis escis ad sepulcrum positis, vino defuso & rosis quoque sparsim profusis. auctor Seruius in quintum Æneidos, & inscriptio vetus Torcelli:

LONGIVS . PATRO
CLVS. SECVTVS
PIETATEM . COL
CENT . HORTOS
CVM . AEDIFICIO
HVIC. SEPVL. IVNC
TO. VIVOS. DONA
VIT. VT. EX. REDI
TV. EOR. LARGIVS
ROSAE. ET. ESCE
PATRONO. SVO. ET
QVANDOQ . SIBI
PONERENTVR

Dissentit tamen à Donato Seruius in eo, quod à seni-

bus absumtum ait, & dictum quasi silicænium. Eius Varro meminit Meleagris, vt laudat Nonius. *Funus exsequiati cum laude ad sepulcrum antiquo more silicernium confecimus.* Ita in MS. repperit Iunius: correxi iam olim, *cum lauso.* Tria in omni funere præcipua nominat, exsequias, lausum siue, vt nunc enunciamus, lessum, & silicernium.

CAPVT XIII.

Mundus. In mundo esse. Satullè. Emaculatus Appuleius: item Plautus Persa, & Gellius.

APPVLEIVS libro De Asino IV.

Ad hæc anus subiratior dicere eam sæuiore iam vultu iubebat, quod malum fieret, vel quid repentè postliminio pressæ quietis lamentationes licentiosas refricaret.

Scribo haud dubia veritate, *quid (malum) flêret.* Idem libro sexto primore:

Erant & falces & operæ messoriæ, modus omnis, sed cuncta passim iacentia, & incuria confusa.

Lego, *& operæ messoriæ mundus omnis.* Mundus non muliebris tantùm ornatus, sed cuiusuis rei promta & parata copia: vnde vulgatum loquendi genus in mundo esse, de eo quod in promptu & domi ad manum est, nec quærendum foris. Ita Plautus mundum rusticum dixit pro hisdem rei rusticæ instrumentis. Mercatore:

Multoperè in mundo rustico se exercitum.

Eodem libro:

Quo metu statìm completo cælesti theatro pro sede sublimi sedens procerus Iuppiter, sic enunciat: Dei conscripti Musarum aluo.

Facillima correctio est, *Musarum albo.* Notum est

albo significari libros magistratuum. vt igitur Romæ in tabulas à censoribus referebantur, qui in senatum lecti, ideoque patres conscripti essent: ita deos istos poëticos iocosissimè ait in albo Musarum censeri; vtpote qui commentum poëtarum sint. E diuerso Plauti locum emēdandum censeo Persa. Scæna, Veterem atque antiquum.

Si id fiat, næ isti faxim nusquam appareant,
Qui hîc albo rete aliena oppugnant bona.

Rectius enim legetur, meo iudicio: *Qui hîc aluo rete a. o. b.* Caussidicos & forenses rabulas aluo tamquam reti vti ait, & vt in hoc pisces iniguntur: ita in illam bona eos aliis erepta obstrudere & consumere.

Idem Appuleius lib. VII.

Tuceta concinnat, apponit satulè, sed præcipuè poculis crebris grandibúsque singulos ingurgitat.

Lego, *apponit satullè.* Satullè est copiosè & affatim. satullare vetustè satiare est. Varro περὶ αἱρεσιῶν: *Neque in puluere mythico coquam carnes quibus satullem corpora ac famem ventris,*

Eodem libro:

Totis ergo prolatis eruditisque rebus & nobis auro & argento ceterisque onustis.

Legendum, *erutisque rebus*. Eruerant res à latronibus occultatas atque abditas.

Paullò pòst:

Puérque mihi præfectus imponitur. Omnibus quidem ille puer deterrimus.

Vera scriptura, vt opinor, est: *Omnimodis q. i. p. teterrimus.* Et ita propemodum locum A. Gellij constituo lib. 11. cap. XIIX. *Ex quibus latenter intelligas, non omnes modò diis exosos esse, qui in hac vita cum ærumnarum varietate colluctantur.* Corrige, *non omnimodò.*

Eodem

Eodem libro extremo:

Cui tandem vel ineptissimo persuadêre possis, atrocitatem istam culpa vacare: cùm propugnare pedibus & arcêre morsibus misello puero potueris.

Liquet mihi deierare, scribsisse Appuleium: *& arcêre mordicibus*, & respexisse Plauti illud Aulularia: *Asini me mordicibus scindant, boues incursent cornibus.*

CAPVT XIV.

E Quintiliano macula aliquot sublata.

VSVS sum peruetusto M. Fabij libro, beneficio optimi & humanissimi viri Melchioris Hittorpij, descripto quidem eo vitiosissimè; ex cuius tamen vestigiis multa bonæ lectionis veluti vestigia sagaciter odoranti sese offerant. Argumento erunt paucula quędam ex libri sexti procemio:

Te ne consulari nuper adoptione ad omnium spes honorum patris admotum, te auunculo Pratori generum destinatum, te omnium spe Attica eloquentia candidatum, superstes parens tantum ad pœnas, amisi?

Primis verbis melius ille, quem dixi, liber: *prius admotum.* Neque enim Quintilianus honoribus vrbanis floruit; at adoptione consulari ait filium suum paullò antè quàm moreretur in spem honorum venisse. Postea idem liber: *te omnium spe acutis eloquentia candidatum.* Facilis erat emendatio, *spe ac votis:* at isti correctores Atticam eloquentiam somniarunt.

Paullò pòst:

Boni autem consulere nostrum laborem vel propter hoc certum est, quòd in nullum iam proprium vsum perseueramus: sed omnis hæc cura ad alienos, vt alienis vtilis (si modò quid vtile scribimus) spectat.

MS. *vel propter hoc cecum est*. Emendo, *aequum est*. Postea, *sed omnis haec curas alienas vtiles, si modò &c*. Vnde haud difficulter elicui, quod verum arbitror: *sed omnis haec cura alienas vtilitates*. Adiicit deinde:

Nos miseri sicut facultates patrimonij nostri, ita hoc opus aliis praeparamus, aliis relinquemus.

In MS. erat *praeparabamus*. Suspicor scribsisse Quintilianum, *properabamus*. Certè elegantius non potuit. Catullus:

Cum Medi properare nouum mare. Plautus Casina:
Hanc tibi nunc veniam minus grauatè propero.

Properasse autem hos commentarios se metu mortalitatis suae ait ipsemet hoc ipso proœmio non longè ab initio.

CAPVT XV.

Pigmenta. Frumen siue rumen. Frunisci. Ruminari. Irrumare. Varronis fragmenta aliquot correcta: duo composita.

E VARRONIS Marcipore Nonius adducit, in Conscribillare:

Astrologi non sunt qui conscribillarunt pingentes caelum.

Malim, *pigmentis caelum*. Species intelligit animantium, quas in caelo finxerunt Mathematici, pinxerunt & pigmentis suis illustrarunt pictores.

In Optare:

Diogenes qui amicos qui iussus ab Alexandro rege, optare quid vellet, se facturum.

Corrigo, *Diogenes Cynicus, qui*. & mox: *optare; quidquid vellet, se facturum*. Notum votum philosophi est, relatum à Plutarcho, ne sibi apricanti officeret Alexander.

In Of-

In Offendere.

Dein mittit virile veretrum in flumen: offendit buccam Volumnio.

Flagitiosa sententia est: sed scribsit tamen Varro, *Dein mittit virile veretrum in frumen.* Frumen siue rumen est pars colli qua esca deuoratur, inquit Festus: & inde ducta frunisci & ruminari; etiam irrumare, quod quid sit me docere piget: hic certè nimium Romanè à Varrone explicatum est. Ex eiusdem Manio quæ laudat Nonius in Altus, Prospiciens & Limus, ita olim cohesisse non dubito:

Habes antepositam alimoniam sedens, altus alieno cibo, neque pòst respiciens, neque antè prospiciens: sed limus intra limites culinæ.

Acris obiurgatio desidiæ est: postremis verbis allusum videtur ad Ocni fabulam, qui obliquus funem torquet, & asinum spartum admordentem præ ignauia non abigit.

Capvt xvi.

Escendere. Exscendere. Neruias extendere. Cicero, Varro, Festus, Cæcilius emendati.

Assentior doctissimis viris multa scribsisse M. Tullium more maiorum; hoc est, vetustè & minimè ad captum nostræ ætatis litteratorum: quorum in libris nec vola nec vestigium, quod dicitur; cùm auorum neglegentia, tum bonam partem audacia correctorum. testem dabo locum ex Officiorum lib. III.

Conscribserunt communiter edictum cum pœna atque iudicio, constituerúntque, vt omnes simul in rostra post meridiem descenderent.

Quid, malum, hoc monstri? in superiorem locum vt descendatur? nusquam factum reperies: & non certius

tius fuisse Ciceronem, quàm eundem hic scribsisse, post meridiem escenderent. qui dubitat, similem locum videat Oratione pro lege Manilia, siue; eadem enim est; de imperio Cn. Pompeij:

& his temporibus non pudebat magistratus populi Romani in hunc ipsum locum ascendere.

Vbi liquidò habet liber scriptus, qui Coloniæ in æde maxima publicitus seruatur: *& his temporibus nónne pudebat m. p. R. i. h. i. locum escendere?* & sensu & verbis longè melius & agitur de iisdem rostris. In eodem verbo sæpe peccatum in Varrone De lingua Latina. nos exemplo vno contenti erimus libro IIII. *Tertius gradus est, quo philosophia ascendens peruenit.* In MSS. reppererunt viri docti *descendens.* Scribe mea fide, *escendens.* Addam locum Episatomo, quem Priscianus adducit libro VII.

Si properas extende huc in meam nauem, ita celeris est.

Lego enim & hîc, *escende:* aut certè, *exscende.* nam in hoc verbo & Festi mutilatum locum corrigo: *Excedere, egredi.* vbi MS. Coloniensis, *Escendere:* emendo, *Exscendere.* Vt autem Cæcilij versu extendere migrauit in alienum, ita suis sedibus emigrauit in Varronis Satura ὄνῳ λύρας, apud Nonium Neruiæ.

Scientia doceat, quemadmodum in psalterio est, tendamus neruias.

Repono, *extendamus.* Neruias extendere est intendere siue concinnare fides. Hæc commodùm scribseram, & communicaram cum amœnissimi ingenij iuuene Gabriele Rolandio, familiari meo: cùm animaduerti eodem modo ex Vaticano emendasse locum illum ex Officiis M. Muretum. Quid quæris? gauisus sum non mediocriter posse & nobis pro sententia excidere, quod doctis placeat.

CAPVT

CAPVT XVII.

Flectere comam. Prata. Candida. Trita. Colere. Emaculata multa in Martiale.

MARTIALIS libro II. Epigrammate XXXVI.

Pectere te nolim, ſed nec turbare capillos;
Splendida ſit nolo, ſordida nolo cutis.

liber ſcriptus, *Flectere:* rectè, ſi quid iudico, hoc eſt, intorquêre calamiſtro. Ita libro ſequente ex manuſcriptis lego:

Bellus homo eſt flexos qui digerit ordine crines,
Balſama qui ſemper cinnama ſemper olet.

Cincinnati capilli & calamiſtrati Martiali non placent; vt neque impexi & horridi: compoſiti & pexi, quod inter illa duo tamquam medium eſt, non diſplicent.

Epigrammate XLVI.

Florida per varios vt pingitur Hybla colores,
Cùm breue Sicaniæ ver populantur apes:
Sic tua compoſitis pellucent prela lacernis,
Sic micat innumeris arcula ſyntheſibus.
Atque vnam veſtire tribum tua vellera poſſunt,
Appula non vno quæ grege terra tulit.
Tu ſpectas hiemem ſuccincti lætus amici,
Prò ſcelus! & lateris frigora trita times.

Verſu tertio MS. *ſepoſitis collucent prata lacernis.* melius omninò. Lacernæ ſepoſitæ ſunt impares, quæ raró ſumerentur: quarum affluenti copia ſubindicat multitudinem parium ſiue quottidianarum: & eleganter prata appellauit thecas, in quibus parata veſtimentorum copia, vt in prato ruſtico graminum. Mox bene idem liber, *tua candida poſſunt:* non vt vulgò, *vellera.* Candida abſolutè togæ candidæ ſunt: ita

paullò

paullo inferius trita dixit pro veste depãni & attrita. epigr. 55

Pexatus pulcrè rides mea Zoile trita.

& bellè lacernis, quæ vulgò pullæ erant, togas subiicit; quæ albæ aut candidæ. Versus postremus,

Prò scelus! & lateris frigora trita times.

benè habet, testibus libris veteribus & sententia. Cùm enim trita ita frequentarent, vt modò diximus: argutissimè vocauit frigora trita vestes, quæ laceræ frigus vndique admitterent. Ita libro VII.

Esse queror gelidásque mihi tritásque lacernas.

Latus pro sodali & congerrone assiduo vsitauit & libro VI. ep. 67.

Inter Baianas raptus puer occidit vndas
Eutychus ille tuum Castrice dulce latus.
Hic tibi curarum socius, blandúmque leuamen,
Hic amor, hic nostri vatis Alexis erat.

Epigrammate LV.

Vis te, Sexte, coli: volebam amare.
Parendum est tibi; quod iubes colère.

Mancum epigramma publicatur, supplendum addito versu ex libris scriptis:

Sed si te colo, Sexte, non amabo.

Colere terebant pro salutare & adsectari patronos & amicos primores siue magnos. Cicero pro Cælio: *Quo facilius & nostras obire domos, & ipse à suis coli posset.* Trahebatur autem & in rem amorum, & idem erat quod arari, Truculento:

———qui arari solent ad pueros ire meliust.

In hac ambiguitate lusisse poëtam suspicor.

CAPVT XIIX.

Riuales. Luna aquulenta. Varro apud Nonium correctus.

M. VARRONI hoc capite operam dabo, sed

ſaltuatim & vellicatim, vt ait ille. Nonius in Maceſcebat.

Varro Serr. περὶ ἀρχαῖς. Noſter Atticus riualis homo iturus in curiam commaceſcebat.

Lego, *Noſter antiquus riualis domo iturus*. Riuales, qui vno riuo vterentur; vicini. Ita verti poſſent Athenienſium φράτορες, ſiquidem origo vocis ἀπὸ τῶν φρεάτων ducta eſt. In Nobile.

Varro περὶ αἱρέσεων. Tum contremula aquilenta apud alta littora Oriris ac reluces nobilis omnibus.

De luna ſcripti delicatiſſimi trimetri ſunt. Principium leuiter corrigo, *Tu cum tremula, aquulēta*. Aquulentam dixit proprio epitheto, quòd humorem terris inducat. In Cædere.

Varro Eumenid. *Maximum dum cædit ferro ſed cædere Vlyſſem*

Cum bacca ſyluam cædit porcóſque trucidat.

Emaculandum haud dubiè, *Aiax dum credit ferro ſe cædere Vlyſſem*. de Aiace furente καὶ μαστιγοφόρῳ ſermo eſt.

In Bellum.

Varro ταφῆ μενίππου. *In charteo ſtadio ἐπιταφίων lego, à quo qui certaſſet animo, bellus homo magis delectatus Stoicorum pancratio, quàm athletarum.*

Neſcio an ſcribſerit Varro, *Agone certaſſet animi belliſſimo*. Belliſſimum agona dicit eſſe cultum animi & doctrinæ ſtudium.

In Stare.

Varro Flextabula. *Atque ſi addam, quanta miſericordia mea heredibus meis ſtet, quod miſeros ſubleuauerim.*

Scribo, *quanti m. m. heredibus meis ſtet: quot miſeros ſ.*

In Rutuba.

Varro Sexageſimo. *Ergo tum Romæ parcè puréq. pudentes Viuere tum in patriam nunc ſumus in rutuba.*

Verſu

Verſu poſteriore lego *Vixere in patria.* Adeò ait degeneraſſe morem maiorum, vt ipſa Roma iam Roma non ſit, ſed ſcelerum colluuies.

CAPVT. XIX.

Βῦς ἐν πόλει, prouerbium. Deſpectare. Hiſcere. Martialis emendatus.

AD Martialem, vnde modò diſceſſi, redeo. lib. I. Epigrammate LXXVII.

Quid tibi cum Cirrha, quid cum Permeſſide lympha?
Romanum propius diuitiúſque forum eſt.
Illic æra ſonant. at circum pulpita noſtra
Et ſteriles cathedras baſia ſola crepant.

Omnino melius liber ſcriptus: *ad circum & pulpita noſtra.* Recenſet loca poëtis veluti conſecrata, circum, in quo ludi fiebant & ſpectabantur fabulæ; pulpita, è quibus recitabātur poëmata; cathedras Grammaticorum, è quibus explicabantur. Et vrbanè virum diſertum à ſcribendo poëmate deterret, cui vberior quæſtus in foro propoſitus ſit. Contrà cauſſidicum infantem, à foro ad verſus vt inopiæ ſubſidium confugientem lepidè ridet in Apophoretis.

Lemmate, Corculum.

Pauper cauſſidicus nullos referentia numos
Carmina cùm ſcribas, accipe cor quod habes.

Lemma aliter concipiunt libri ſcripti, & vetuſtè editi: *Corbubulum.* Rectè, ni fallor: & alluſit ad parœmiam *βῦς ἐν πόλει*, cùm rem vrbanam & lepidam aggreditur homo agreſtis, & rus merum, quique ei perficiendæ parum idoneus eſt. Mittit igitur iocosè cauſſidico cor, ſed quale is cui mittitur habet ſtupidiſſimi animantis.

Epigrammate LXXIX.

Nec tamen obscuro pia polluit ora veneno,
Dimisitq́; animam nobiliore via.

MS. *palluit ora veneno.* præclaré. Venenum pallorem inducit, vnde Virgilius de Cleopatra, *pallentem morte futura.*

Epigrammate XCVII.

Rogabit, vnde suspicer mollem virum.
Vnà lauamur, adspicit nihil sursum:
Sed spectat oculis deuorantibus draucos.

Scripti, *Despectat.* Despicere in flagitiosis verbis est: vt descendere, Catullo; demisso capite esse, Ciceroni; aliis alia.

Libro v. Epigrammate LVII.

Cui tradas Lupe filium magistro
Quæris sollicitus diu, rogásque.
Omnes Grammaticósque rhetorásque
Deuites moneo, nihil sit illi
Cum libris Ciceronis aut Maronis,
Famæ Lucilium suæ relinquat.
Si versus facit, abdices poëtam.
Artes discere vult pecuniosas?
Fac discat citharœdus, aut choraules.
Si duri puer ingenî videtur,
Præconem facias vel architectum.

Viueret Orbilius, malum Martiali in mundo esset. quis enim ita vmquam locutus est? *discat citharœdus,* pro discat cithara. Sed aut ego vehementer erro, aut à librariis hoc stigma inustum est poëtæ, legendumque, *Fac hiscat citharœdus.* Hiscere conatum loquendi magis significat, quàm loqui. Virgil. *vix pauca furenti Subiicio, & raris turbatus vocibus hisco.* transfertur ad rem Musicam venustissimè. Propertius: *Tantum operis ner-*

ris neruis hiſcere poſſe meis. Idem alibi de Apolline cum cithara ad viuum depicto, *viſus Marmorea tacitus carmen hiare lyra.* Argutè igitur Martialis, fac, inquit, rude quiddam & indoctum tentet ſaltim cithara pangere, præſtabo, eum rem facturum.

CAPVT XX.

Carmen. Carminare. Plautus emendatus Menæchmis.

PLAVTVS Menæchmis, Scæna Per ego vobis.

Bene autem ora commentaui, atque ex mea ſententia.

Mira ſunt quæ hic viri docti comminiſcuntur, de mento & commentatione. Ego ſi exemplum haberem, lubens legerem, *ora carmentaui*, aut certè, *carminaui.* Vt ab argumento argumentari: ita à carmento, quod inſtrumentum lanæ putandæ proprium, carmentari, aut, vt hîc Plautus, Carmentare, videtur fuiſſe in vſu. Certè vſitata in eadem re, carmen & carminare. Lucretius: *quaſi carmine lana trahatur.* Plinius libro IX. *Quiniſq; lana potat horis, rurſúſque mergitur carminata, donec omnem ebibat ſaniem.* Benè, inquit ſeruus, illis os depexui & quaſi lanam carminaui: alludens ad id quod Menæchmus dixerat, *Pecte os pugnis.* Hanc tamen emendationem meam veram non præſto, vt neque illam ſuprà, Scæna, Vt ætas mea:

Sed hæc res mihi in pectore atque corde cura eſt
Quidnam hoc ſit negocij.

leuiter tamen ſuſpicabar ſcribſiſſe poëtam, *Sed acris mihi in p. a. c. cura eſt.* Scæna, Si voltis oculos.

O ſalue inſperate multis annis poſtquam conſpicor,
Frater.

Ita omnes libri, cùm perspicuè verum sit, *multis annis post quem.*

CAPVT XXI.

Tria Varronis fragmenta apud Nonium composita.

DONATVS Probum ait memoriæ prodidisse à M. Varrone traditum pueros initiari solitos Edusæ & Potinæ & Cubæ diuis edendi, & bibendi & cubandi. vbi primùm ex cunis & à lacte transierunt. Id vbi scriptum reliquisset Varro quæsiui, & inueni in Nonij tribus locis discerptam hanc partem libri De educandis liberis, quem Catonem inscribsit, fortasse quòd Catonem sequeretur plurimum. is enim hac quoque de re præcepta perscribsit. Ea ita composui. *Cùm primò cibo & potione initiarent pueros sacrificabantur ab edulibus Edusæ, à potione Potinæ nutrici. Sic cùm primùm fari incipiebant, sacrificabant Dio Fabulino; ali, Statano & Statilino, quorum nomina habent scripta pontifices.* Neque verò dubito quin eodem hoc loco de Cuba quoquè meminerit; cuius tamen rei in ruderibus Varronis vestigium, quod sciam, nullum exstat.

CAPVT XXII.

Martialis aliquot locis emendatus. Biuira.

MARTIALIS libro V. epigrammate XXII.

Quintum pro Decimo, pro Crasso, Regule, Marcum
Ante salutabat rhetor Apollonius:
Nunc vtrumque suo resalutat nomine. quantum
Cura labórque potest, scribsit & edidicit.

MS. *Macrum.* Incidebat enim iste quisquis fuit rhetor in contraria, hesitante memoria: & augebat vitium,

tium, quòd Craſſi & Macri eiuſdem gentis ſint; vtrique enim Licinij.

Epigrammate III. libri VI.

Naſcere Dardanio promiſſum nomen Iulo
Vera deûm ſoboles: naſcere magne puer.

rectè MS. *promiſſum numen*. Significat imperatorem futurum Domitiani filium; nam ij tantùm conſecrabantur. Vnde nota vox Seueri Imp. mirari ſe fatum Getæ filij, cui aſtra diuinitatem promitterent, ſpem imperandi adimerent.

Epigrammate XI.

Quòd non ſit Pylades hoc tempore, non ſit Oreſtes
Miraris? Pylades Marce bibebat idem.
Nec melior panis turdúſue dabatur Oreſti:
Sed par atque eadem cœna duobus erat.

MS. *Nec melior rhombus*. rectius: & id probat, quod ſubiicit diuerſum genus luxus in volucri.

Epigrammate XXXIIII.

Inguina ſuccinctus nigra tibi ſeruus aluta
Stat, quoties calidis tota foueris aquis.
Sed meus vt de me taceam, Lecania, ſeruus
Iudæum nulla ſub cute pondus habet.
Sed nudi tecum iuuenéſque ſenéſque lauamur.
An ſola eſt ſerui mentula vera tui?

Verſu quarto planè legendum, *nullus*: pro non, vt ſæpiſſimè Latini. Sexto arbitror reponendum:

An ſola eſt ſerui mentula verpa tui?

Eam enim cauſſam ſui tegendi etiam alij neſcio cui eſſe, Martialis alibi indicat.

Epigrammate LXXII.

Hinc viduæ Cybeles, illinc ſacraria Veſtæ,
Inde nouum, veterem proſpicis inde Iouem.

libri scripti, *biviæ Cybeles.* an fallor? an scribsit Martialis *biuiræ*, tum eam vocem vt explicaret Grammaticus adiecit. *hoc est, viduæ*; eaque glossa in libros postea irrebsit. Vix est, vt hoc mihi possit eripi. Nam biuiras viduas Latinè dici Nonius docet adducto exemplo Varronis: *Ad biuiram venio, cùm vellem ostendere quid vellem Metamelos inconstantiæ filius me reprehendit.*

CAPVT XXIII.

Pompa. Nihil amare. Cassa specula, terricula. Mulo inscitior. Muli. Cistellaria Plauti explicata, emendata.

CISTELLARIA Plauti prima statim fabula Silenium quærenti Lemniselenæ quo ad illam pacto Alcesimarchus insinuasset, respondet: *per Dionysia*
Mater pompam me spectatum duxit.
In quibus verbis poëta consuetudine sua ambiguo perelegcanti lusisse videtur. pompam enim aut apparatũ sacrificij intelligere licet, vt aliàs fere; aut ipsum Silenium. ad quod exemplum id Milite à parasito dicitur:
———quæ me ambæ obsecrauerint,
Vt te hodie quasi pompam illàc præterducerem.
Et voluit fortasse notare mores mulierum, quæ, vt verissimè Naso canit, ad huiuscemodi sollemnia
Spectatum veniunt, veniunt spectentur vt ipsæ.
Eadem scæna aliquot versibus pòst, cùm puella matrem sibi iratam diceret, quòd domum se non recepisset, ex quo ducendam Alcesimarcho vxorem inaudisset, subiicit eadem lena; *Nihil amare iniurium est:* quæ verba subobscura, &, nisi fallor, perperam hactenus accepta sunt. Ego arbitror hoc velle; non mirum esse, si mater irata sit. iniuriam enim accipere à
filia,

filia, quæ nihil amet; hoc est, sine spe lucri sui, & eum cuius animus alibi occupatus sit: quorum neutrum meretriciam disciplinam addecet. eæ enim lucrum tantùm, si frugi sunt, amant; aduentores amare se simulant, dum id quod volunt auferant: tum inanes abs se amittunt, & Lucillij illud occinunt,

Quid mihi rautone hoc opus & tricone vadato?

Eadem fabula, Scæna Nullam ego me.

Non ecastor cassa memoro.nam obsecro vnde hæc gētium.

Cassa memorare, si locus bene habet, est frustrà & nequiquam verbis sibi spem facere; cùm in re nihil sit: à nuce cassa, quæ putamen habet, nucleo deficitur. ita cassam speculam Appuleius dixit, Milesiarum III. *Quin igitur masculum animum sumis, & cassæ speculæ renuncias fortiter, & vltroneam te dominæ tuæ reddis?* & Afranius cassam terriculam, pro minis inanibus; Priuigno: apud Non. in Numero

Numerò inepti pertimuistis cassam terriculam aduersarij.

Scæna sequente:

Sed nónne ecastor ego sum multo inscitior, hos quæ rogem atque fatigem,

Qui semper malo muliebri sunt lubentes.

Ita o.l. veteres, vt testati sunt alij. verum est, aut veri saltim non dissimile, scribsisse Plautum, *mulo inscitior:* quod adagionem vrbanum & politissimo poëta dignum redolet. nam ita & mulos παροιμιωδῶς nominabant stupidos & hebetes καὶ ἀναισθήτους. Catullus: *Mule, nihil sentis.*

Caput XXIIII.

Duûm item locorum in Plauto correctio.

Leve mendum contaminauit versum Plauti

Milite, Scæna Nisi hercle defregeritis.

Euge euge euschemè mehercule astitit dulcè & comœdicè.

Mirum est tamen, neminem monuisse reponendum heic, *dulicè & comœdicè.* De seruo enim sermo est, quem ait personam suam præclarè agere, & statum in comœdia seruilem egregiè repræsentare. Æquè facile fuerat maculam tollere è Sticho, Scæna Agite, ite foras.

Nosmet inter nos ministremus Monotrophe. hoc conuiuium est.

Nam vera scriptura est, nisi admodum animi fallor, *N. i. n. ministremus. monostrophe hoc conuiuium est.* Allusit ad morem Scænicum, quo in orbem ibat cantio à strophis ad antistrophas: ita enim in conuiuiis poculum à conuiuatoribus porrigitur pocillatori. at hi ipsi sibi ministrabant, sine puerorum opera: quare monostrophen illud suum symposiũ vrbanè vocant.

CAPVT XXV.

Exigere. Defendere pro arcère. Auère. In Martiali versus aliquot emaculati.

MARTIALIS libro VII. epigramma XXVII. ita concludit:

Sic fora mirentur, sic te pallatia laudent,
Excolat & geminas plurima palma fores;
Otia dum medius præstat tibi parua December
Exigis & certa quos legis aure iocos.
Scire libet verum; res est hæc ardua: sed tu
Quod tibi vis dici dicere, Fusce, potes.

Rogat scilicet Fuscum sales suos vt cognoscat, &, quid sui de iis iudicij sit, indicet: &, cupere se quidem verum sibi dici, si tamen id spissius futurum sit,

posse

posse eum gratiam, quam ponat in orationibus Fulci laudandis, sibi referre; vt fiat, quod dicitur, mutuum muli. Hæc sententia quo minus in ipsis versibus liquida & clara sit leue mendum facit, versu quarto: quod ē fide vetusti codicis ita corrigo, *Exige, sed certa*. Exigere huic poëtæ accuratè perpendere & examinare est; vnde exacta, limata, &, vt cum Plauto loquar, amussitata. Suprà libro IIII.

Non tetrica nugas exigit aure meas. Item VI.

Dum nostras legis exigísque nugas.

Epigr. XXXV. eiusdem libri:

Cùm pluuias madidúmque Iouem perferre negaret,
Et rudis hibernis villa nataret aquis,
Plurima quæ posset subitos effundere nimbos
Muneribus venit tegula missa tuis.
Horridus ecce sonat Boreæ stridore december:
Stella, tegis villam; non tegis agricolam.

effundere nimbos, nescio an dixerit poëta; hac quidem in significatione. certè multò aptius huic loco quod mihi in mentem venit, & fortassean Martialis scribsit, *defendere nimbos*. Notum est, id verbum pro arcère & repellere poni solêre. M. Tullius pro Roscio Amer. *Iniuriam nouo scelere conflatam putant oportêre defendi*. Cæsar primo belli Gallici: *Quod bellum non intulerit, sed defenderit.*

Epig. LXXX. libri X.

Plorat Eros, quoties maculosæ pocula myrrhæ
Inspicit, aut pueros, nobiliúsue citrum:
Et gemitus imo ducit de pectore, quòd non
Tota miser coëmat septa ferátque domum.
Quam multi faciunt quod Eros, sed lumine sicco?
Pars maior lacrimas ridet & intus habet.

Labor vt emendem, *& intus hauet*. Plerosque, ait, non absti-

abſtinentiores eſſe Erote, ſed prudentiores. ideò palam reprehendere cupiditatem tam apertam; clàm, &, quod aiunt, in pectore eadem illa requirere & deſiderare. Auêre ἐνεργητικῶς, pro cupere; vnde auidus & auarus. Sic Lucillius apud Nonium:

Cocus non curat codam inſignem eſſe, dum pinguis ſiet;
Sic animum amici quærunt, paraſiti diuitias auent.

Neque tamen inficior poſſe ex publicata etiam lectione ſententiam non incommodam elici; vt hoc poëta dicat, pleroſque lacrimas ridêre quidem, ſed eaſdem tamen in pectore habêre: verùm quod noſtrum illud argutius videbatur hominibus eruditis conſiderandum proponere volui, ſi fortè quibuſdam non omnino diſplicuiſſet.

FINIS.

ANTVERPIÆ EXCVDEBAT CHRISTOPHORVS PLANTINVS, ARCHITYPOGRAPHVS, CIƆ. IƆ. LXXXII. KAL. FEBRVARII.

ERRATA SIC CORRIGE.

Præfat. principio. *tam nusquam*. ſcribe, *tùm.*

Pag. 13. verb. Ennij, *pugnare ſuos*. ſcrib. *ſues.*

Pag. 19. *noceri poſſet.* ſcrib. *nocere.*

Pag. 26. *qui & conſonandi.* ſcrib. *conſonanti.*

Pag. ead. *Aucupare.* ſcrib. *Aucupari.*

Pag. 32. verb. Plauti. *ex inſperato à portu modo.* ſcrib. *opportuno modo.*

Pag. 33. verb. Varronis ſcribe, *exta caſa & porrecta.*

Pag. 39. *nobis.* ſcrib. *notabis.*

Ead. *iſtud bellè.* ſcrib. *bello.*

Pag. 41. *in commendandi.* ſcrib. *commendando.*

Pag. 42. Fugit me, Pomponium de origine iuris Craſſum Mucij fratrem dicere. hoc igitur muto. de correctione, in ſententia maneo: cauſas ediſſeram, deo faciente, alibi.

Pag. 53. *Titinnius Bubato.* ſcribe, *Barbato.*

Pag. 95. *locum Epiſatomo*, adde, *Cæcilij.*

Pag. 105. *rautone hoc.* ſcribe, *mutone.*

Si quæ præter hæc erunt, tute, ſpero, tibi indicabis.